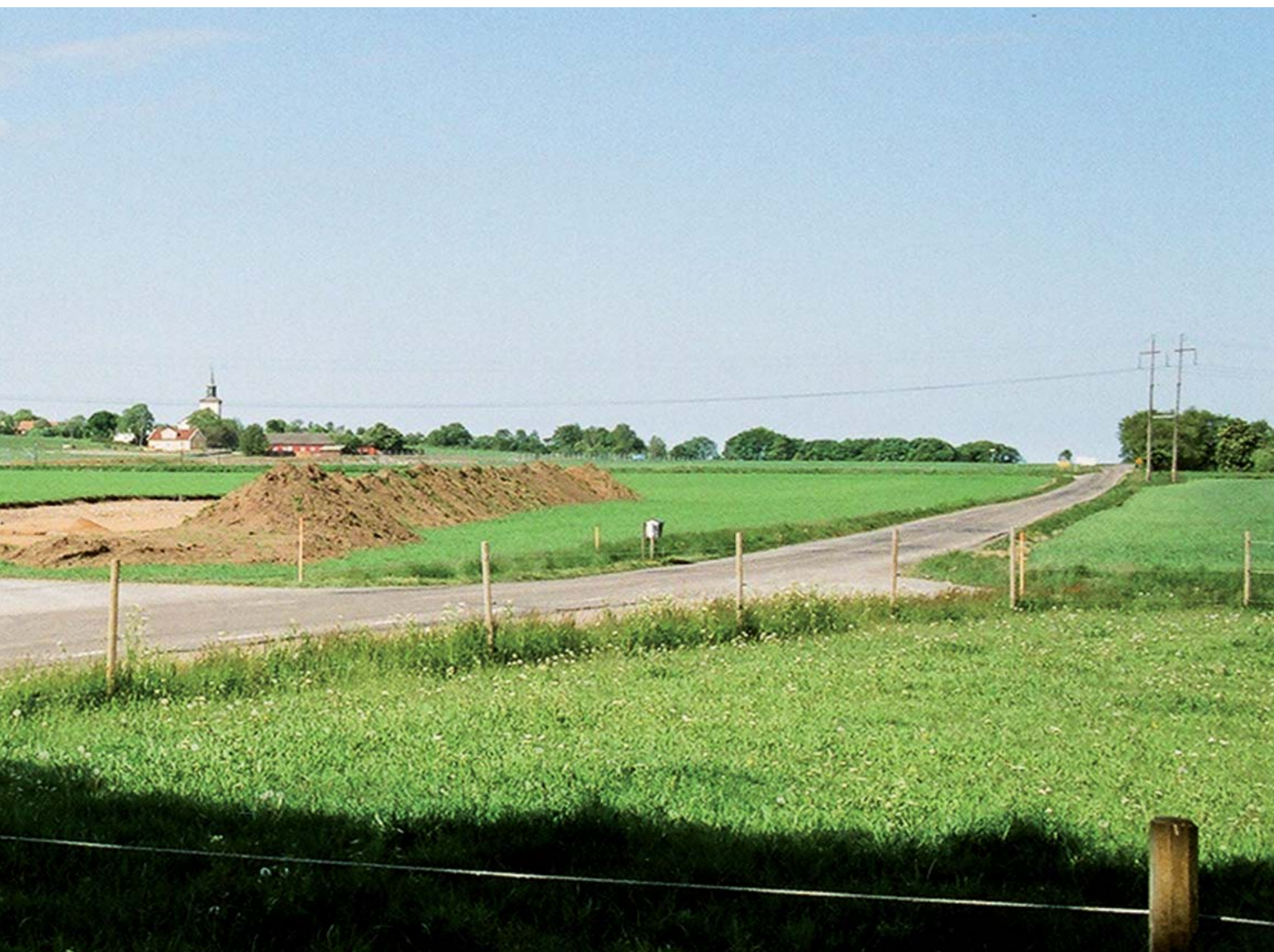

Från mesolitikum till tidig medeltid på 100 meter

Linn Mattsson

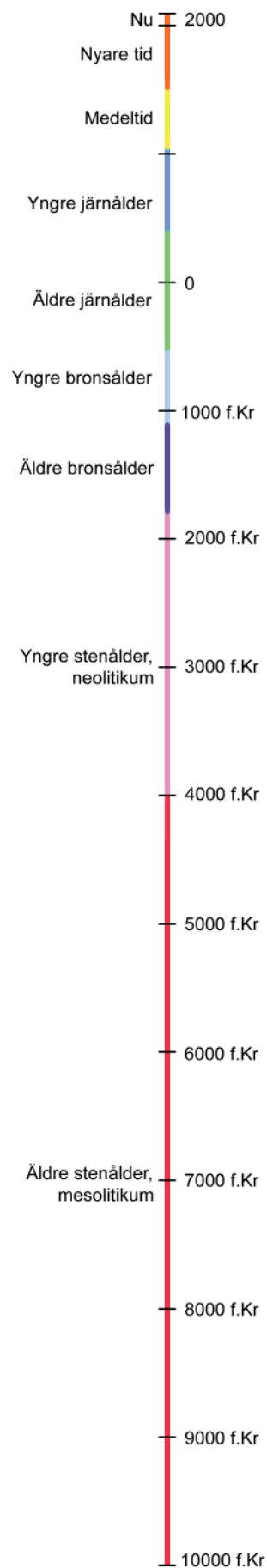

ARKEOLOGISKA RAPPORTER FRÅN HALLANDS LÄNSMUSEER 2010:4

Halland, Stafsinge socken, Väg 747, Stafsinge 5:2, RAÄ 117

KULTURMILJÖ
HALLAND

Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland,
 Uppdragsverksamheten, Halmstad 2010
 Arkeologisk undersökning 2008
 Framsida: K5470:17.
 Vy mot sydväst över undersökningsområdet från Stafsinge ödekyrkogård
 Foto: Magnus Svensson.
 Layout: Monica Bülow Björk
 Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.
 Ärende nr Ms2006/02316.
 ISSN 1400-8750
 ISRN HM-UV-R--10/4-SE

Innehåll

Inledning.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	5
Målsättning och metod.....	7
Undersökningsresultat.....	8
Anläggningsfördelning.....	8
Grävenheter.....	9
Bebyggelsen.....	9
Hus 1.....	10
Hus 1B.....	11
Hus 2.....	13
Hus 3.....	14
Hus 4.....	15
Hus 5.....	17
Hus 6.....	19
Hus 7.....	20
Hus 8.....	22
Gropar, hårdar och en ugn.....	23
Kulturlager.....	26
Rotvältor.....	27
Fynd.....	27
Keramik.....	27
Bränd lera.....	29
Flinta.....	29
Övriga fynd.....	31
Konservering av fynd från utredning och förundersökning 2007.....	32
Makrofossilanalys.....	33
Vedartsanalys.....	35
Lipidanalys.....	35
¹⁴ C-datering.....	39
Pedagogisk verksamhet.....	40
Slutsats.....	40
Mesolitikum.....	40
Neolitikum.....	40
Bronsålder.....	41
Järnålder och medeltid.....	41
Sammanfattning.....	41
Referenser.....	42
Tekniska och administrativa uppgifter.....	44

Bilaga 1. Fyndlista

Bilaga 2. Anläggningslista

Bilaga 3. Metalldetektering (Jonas Paulsson)

Bilaga 4. Vedartsanalys (Helge Irgens Høeg, Høeg Pollen, Larvik, Norge)

Bilaga 5. Makrofossilanalys (Håkan Ranheden, UV Mitt, Stockholm)

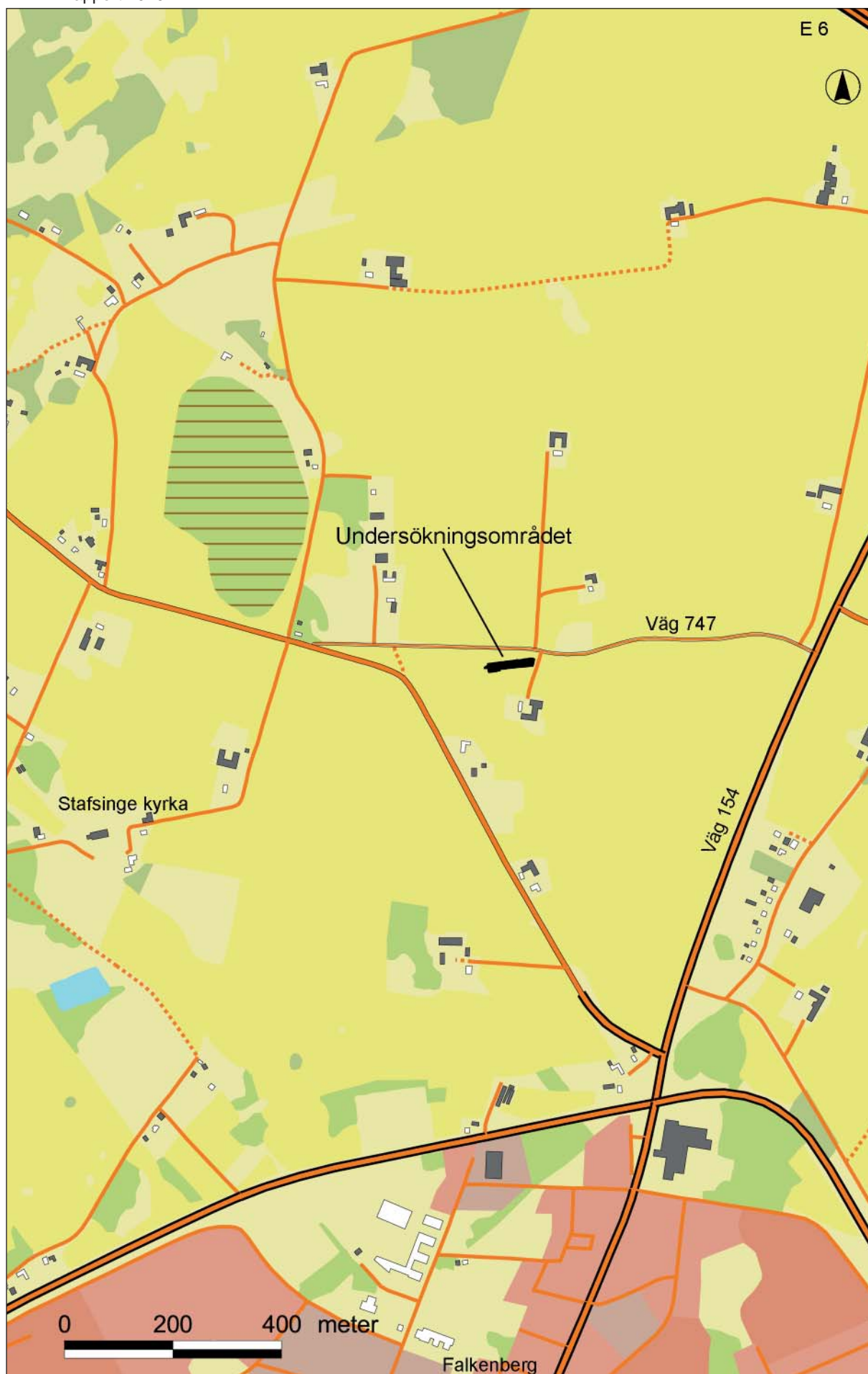
Bilaga 6. ¹⁴C-datering (Göran Skog, Kwartärgeologiska avdelningen, Lunds universitet)

Bilaga 7. Lipidanalys (Sven Isaksson, Arkeologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet)

Bilaga 8. Konserveringsrapport, utredning och förundersökning
(Studio Västsvensk Konservering, Göteborg)

Bilaga 9. Fotolista

Bilaga 10. Ritningsförteckning
Ritningar

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan, blad 051 39 (5B 3J), med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Vägverket Region Väst har planerat en ny sträckning av den befintliga Väg 747 inom fastigheten Stafsinge 5:2, Falkenbergs kommun. Med anledning av den nya vägbanan har personal från Kulturmiljö Halland under våren 2008 utfört en delundersökning av fornlämning RAÄ 117 som kom att beröras av den nya vägsträckningen. Fornlämningen har varit känd sedan de arkeologiska utredningarna inför anläggandet av den dubbelspåriga järnvägen i området under 1990-talet (Artelius 1994). Fornlämningen blev i samband med den planerade vägsträckningen återigen föremål för en utredning under våren 2007. Det registrerade fornlämningsområdet utökades härefter något åt öst (Wranning 2007). I sedvanlig ordning utfördes därefter en förundersökning för att fastställa fornlämningens art, utbredning och ålder. Förundersökningen av platsen inleddes med en metalldetektering som resulterade i ett material som kunde knytas till yngre järnålder – medeltid. Framförallt gällde detta en nordlig del av det ursprungliga utredningsområdet. Det område som slutligen kom att slutundersökas visade på spår efter framförallt senneolitisk aktivitet men även på mänsklig närvaro under bronsålder, äldre- och yngre järnålder (Mattsson 2007). Daterande föremål påträffades både vid utredningen och vid förundersökningen. Bland de påträffade föremålen märks framförallt ett treflikigt spänne, taggträdsornerad keramik, ett fragment av en lövkniv (typ 1) samt en flathuggen hjärtformad pilspets (Wranning 2007; Mattsson 2007). Den norra delens närhet till den aktuella undersökningsytan, sammantaget med ¹⁴C-daterade anläggningar från det aktuella slutundersökningsområdet, öppnade även upp för möjligheterna att yngre anläggningar kunde förväntas (Mattsson 2007, Svensson 2008 a).

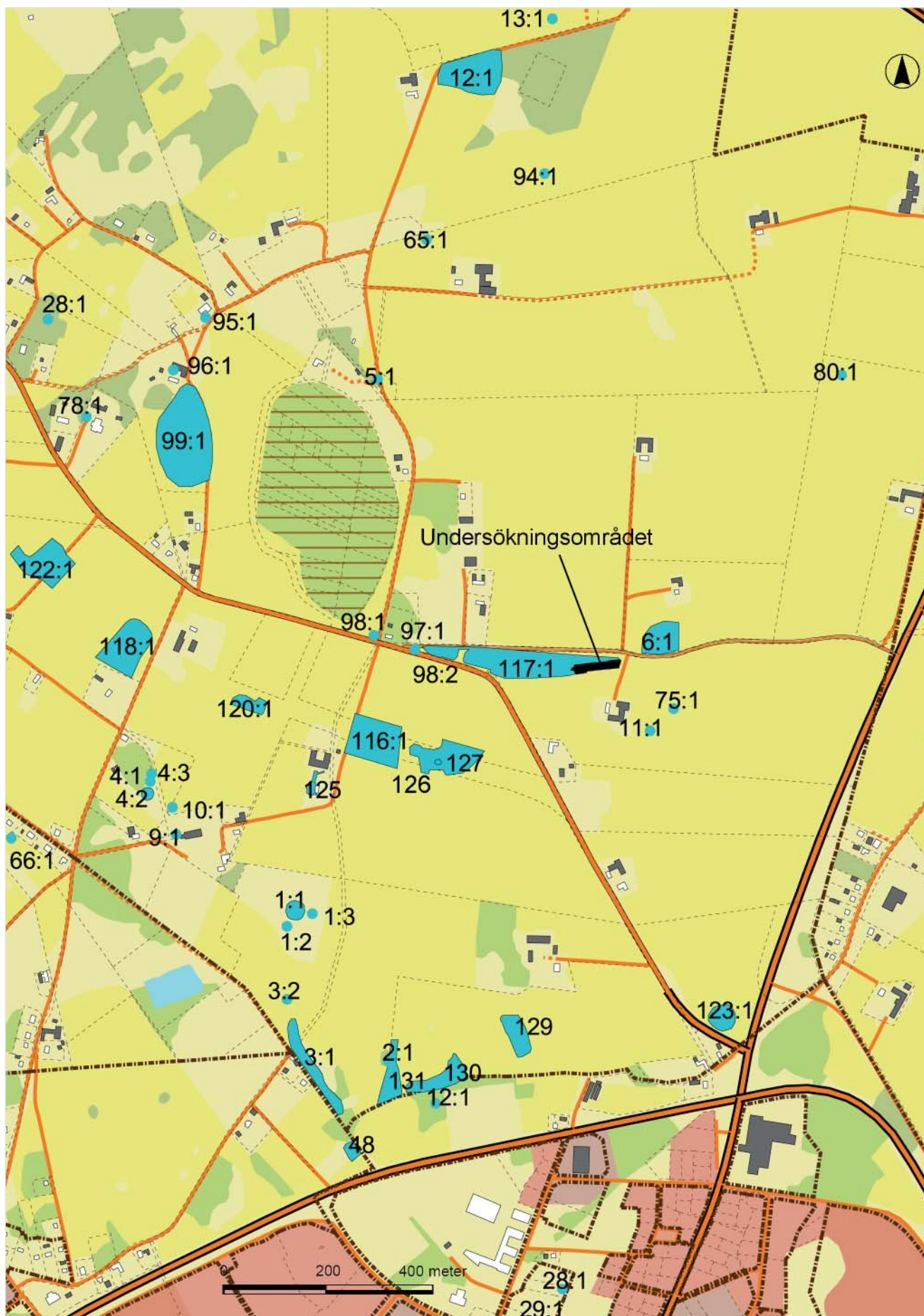
Topografi och fornlämningsmiljö

Den nya vägsträckningen går genom befintlig åkermark där topografin utgörs av en östsluttning som övergår i plan mark vid själva undersökningsområdet. Undersökningsområdet är beläget cirka 26 meter över havet. Åt väst finns en större höjdrygg i NO-SV riktning från vilken denna sluttning är en utlöpare. Centralt inom den nu undersökta ytan fanns en svag förhöjning som har utgjort en del av en mindre åsliknande bildning i nordsydlig riktning.

Närområdet kring undersökningsområdet är kantat av ett flertal fornlämningar (figur 2). En del av de kända fornlämningarna har undersökts i samband

med Västkustbanans utbyggnad, men här har även under senare år framkommit nya fornlämningar i anslutning till nya planerade tomter. Fornlämningarna på ovan nämnda höjdrygg nämns. Här ligger idag Stafsinge nya kyrka, gravhögen Stomma kulle (RAÄ 1:1) samt en rest sten (RAÄ 1:2). Strax sydost om undersökningsområdet har det funnits en källa (RAÄ 11:1) som idag är utdikad. En gång i tiden var den murad och hade en diameter på 1,5 meter. Intill källan har en tjocknackig flintyxa (RAÄ 75:1) påträffats. Ytterligare lösfynd i området består av en tunnackig flintyxa (RAÄ 66:1) och ett fragment av en skafthålsyxa (RAÄ 80:1). Här har endast en bråkdel av de lösfynd som påträffats i området räknats upp. Omgivningen till undersökningsområdet framstår nämligen som exceptionellt vad gäller mängden lösfynd från den senneolitiska perioden, i jämförelse med övriga Halland. Det är framförallt området kring Åtrans och Suseåns nedre lopp som genom antalet lösfynd visar på ett intensivt nyttjat område under perioden. Det är även påtagligt att den senneolitiska intensifieringen i detta landskapsutsnitt har föregåtts av en tydlig tidigneolitisk närvaro (Svensson 2006:73f).

Direkt intill undersökningsområdet ligger Stafsinge gamla kyrka (RAÄ 6:1), vilken anlades under tidig medeltid. Cirka 150 meter sydväst om undersökningsområdet, har ett omfattande boplotsområde undersökts (RAÄ 116, 126 och 127) (Nicklasson 2001). Boplotslämningarna som undersöktes inom RAÄ 116 och 127 härrörde främst från yngre bronsålder och yngre järnålder – medeltid. Här påträffades också spår från senneolitikum i form av keramik. Keramiken från RAÄ116 var framförallt dekorerad med taggträdsdekor och påträffades i huvudsak i kulturlager inom undersökningsytan. Här framkom även keramik som kan ha härrört från en tidigneolitisk aktivitet i området (Nicklasson 2001:140, 175). Inom RAÄ 116 var den yngre järnåldern främst representerad genom ett antal föremål och slagg, bland annat en skänkelsporre i järn som daterats till 1000 – 1100-tal och en fågelfibula som har daterats till tidigt 600-tal. Frånsett ett par härdar saknas konstruktioner från denna period. Från den senare delen av yngre järnålder påträffades också en blyvikt försedd med bronskappa (Nicklasson 2001: 131ff). Inom samma område påträffades även mesolitiskt flintmaterial som har kunnat dateras till mellansta Maglemose. Mesolitiska fynd påträffades även

Figur 2. Utdrag ur fastighetskartan, blad 051 39 (5B 3J), med undersökningsområdet och registrerade forn lämningar markerade, varav en del nämns i texten. Skala 1:10 000.

inom en yta som innehöll spår efter två större hus från tidig medeltid. Fornlämningen har här erhållit två skilda nummer. Den mesolitiska lämningen har registrerats som RAÄ 126 och de medeltida lämningarna som RAÄ 127 (Nicklasson 2001). I nära anslutning till nämnda lokaler påträffades ytterligare ett boplatsoområde (RAÄ 125) som daterats till äldre järnåldern (Nicklasson 2001).

Längre söderut har det nyligen påträffats ett flertal ej tidigare kända boplatser från förhistorisk tid. Fornlämningarna har nyligen undersökts och daterats till bland annat senneolitikum, bronsålder och äldre järnålder (RAÄ 129, 130 samt RAÄ 131) (Kadefors 2009).

Målsättning och metod

Undersökningens målsättning var att skapa meningsfull kunskap av relevans för myndighet, forskning och allmänhet. Efter genomförd förundersökning föreföll den neolitiska perioden framträda starkast på platsen. I enlighet med länsstyrelsens förfrågningsunderlag har den neolitiska perioden kommit att prioriterats framför andra. Området innehöll emellertid inslag från flera olika perioder med fynd och daterade anläggningar från bronsålder och järnålder. För halländskt vidkommande finns en kunskapslucka att fylla avseende den neolitiska perioden. Undersökningen av fornlämningen har därmed kunnat bidra med ny kunskap som kan relateras till andra nya och aktuella resultat som erhållits vid en nyligen genomförd undersökning i Tjärby inför väg 117, (RAÄ 69, Tjärby socken) (Wranning manus). I Tjärby påträffades nämligen två senneolitiska hus med nedsänkta golv. Från ett av dessa nedsänkta golv togs lipidprover för att göra fettsyreanalyser på fyllningslagren som påträffades i det försänkta partiet. Resultatet från proverna visade på ansamlade fetter från både växt- och djurriket. De erhållna resultaten ligger nu till grund för ytterligare jämförande analyser som kan göras för att nå en större kunskap om de nedsänkta golven som uppträder i hus från senneolitikum. Vid förundersökningen av RAÄ 117 framkom en anläggning som tolkades som ett nedsänkt golvparti i ett senneolitiskt hus vilket innebar att det nu fanns ett utmärkt tillfälle att åter ta lipidprover på ett liknande material som det i Tjärby för vidare jämförande analyser.

Undersökningsområdets yta utgjorde en del av den nya vägsträckningen samt Vägverkets arbetsområde. Ytan uppgick till cirka 1700 kvadratmeter och

av dessa har 1420 kvadratmeter undersökts. Området banades initialt av med grävmaskin försedd med släntskopa. Samtliga påträffade anläggningar samt områdets utbredning mättes in med totalstation. Efter att ytan frilagts från matjord detekterades hela ytan med metalldetektor av Jonas Paulsson (bilaga 3). Utslag från detektorn markerades och ytliga friliggande metallföremål mättes in med totalstation och togs tillvara för en närmre granskning. Det digitala materialet från inmätningar samt tillhörande ritningar och fotografier finns tillgängliga i IntraSisprojektet *Stafsinge 2006445s*. Efterbearbetningen av det digitala materialet har skett i GISprogrammet ArcView.

Undersökningsmetodiken har utgått från att anläggningarna undersöktes till 50 % med grävsvle, spade eller skyffel. I vissa fall totalundersöktes anläggningar då ett stort fyndmaterial kunde förväntas eller om en anläggning ansågs komplex ur tolkningssynpunkt. Samtliga undersökta anläggningar dokumenterades i sektion på ritfilm i skala 1:20. Två anläggningar ansågs bäst lämpade att undersöka och dokumentera genom metoden *single context*. Anläggningarna utgjordes av två gropus som förväntades innehålla flera lager från brukningsfaser och dekonstruktionsfaser. Anläggningarna kom därmed att totalundersökas och har dokumenterats enligt gängse metod.

I undersökningens östra del påträffades, vid undersökningen av kraftigt urlakade anläggningar samt spritt liggandes på den avbanade ytan, flinta av mesolitisk karaktär. I detta område undersöktes därför ett antal meterrutor för att närmre förstå den mesolitiska flintans kontext. Fynden som påträffades föranledde en andra avbanning i detta ostligaste parti. Det påträffades dock inte några ytterligare anläggningar vid den andra avbanningen.

Prover tagna från anläggningarna har sänts till vederbörlig expert för analys. Kolprov har analyserats av Helge Irgens Høeg, Høeg Pollen, Larvik, Norge (bilaga 4). Makrofossilanalys har utförts av Håkan Ranheden, UV Mitt, Stockholm (bilaga 5).

Intresset för förhistoria och arkeologiska undersökningar har visat sig stort, framförallt i samband med skolundervisning. På grund av undersökningsområdets visuella och lättåtkomliga läge ansågs därför undersökningen vara utmärkt för visning. Intresse visades redan i ett tidigt skede från Falkenbergs Montessoriskola, varför en visning ordnades för skolans klasser. Klasserna visades vid ett tillfälle runt och fick på plats ta del av de färskaste resultaten från undersökningen samt få en inblick i det arkeologiska arbetet.

Undersökningsresultat

Undersökningen inom Stafsinge 5:2 har resulterat i ett stort antal anläggningar från flera förhistoriska och historiska perioder. Inom området fanns två områden med koncentrationer av anläggningar åtskiljda av ett parti där alven bestod av ett grövre material med sten och grus. I det östra och det västra området bestod alven av finare sand.

Initialt metaldetekterades den avbanade ytan för att få en uppfattning om det kunde förväntas föremål av metall i anläggningarna. Resultatet från detekteringen var magert, endast fynd av nyare datum, såsom spik, påträffades i en större grop eller igenfylld svacka i den sydöstra delen av området.

Inom den undersökta ytan påträffades sammanlagt 587 anläggningar som har kunnat knytas till flera skilda perioder, från mesolitikum fram till tidig medeltid. Anläggningarna bestod främst av stolphål, men här fanns också diverse gropar, härdar och en eventuell ugn. Utöver dessa fanns också, de så ofta undersökta "anläggningarna", rotvältor. Fördelningen av de påträffade anläggningarna kan ses i tabell nedan.

Det stora antalet stolphål har till stor del ingått i olika huskonstruktioner. Sammanlagt 10 hus har kunnat bestämmas, vilka härrör från tidig- respektive senneolitikum, yngre bronsålder, äldre järnålder och tidig medeltid. Husen påträffades framförallt i den västra delen av undersökningsområdet, endast ett tidigneolitiskt hus påträffades i den östra delen. Resterande hus var lokaliserade till samma plats inom den västra delen och de var alla orienterade och anlagda så att de stratigrafiskt överlappade varandra, utan att några yngre stolpar har skurit äldre stolphål i någon större grad. De resterande anläggningarna inom undersökningsområdet var också de av boplatsskärakt. Här påträffades, som nämnts, ett flertal gropar som har fungerat som förråd eller för att slänga avfall i. Härdar fanns också representerade inom ytan samt en eventuell ugn. Av de inmätta och undersökta objekten har sammanlagt 22 stycken utgått.

Anläggningsfördelning

Anläggningstyp	Antal	Antal undersökta
Stolphål	513	245
Gropar	43	13
Härdar	10	1
Rännor	10	5
Ugn	1	1
Pinnhål	6	2
Kulturlager	3	3
Stenlyft	1	1
Summa	587	271

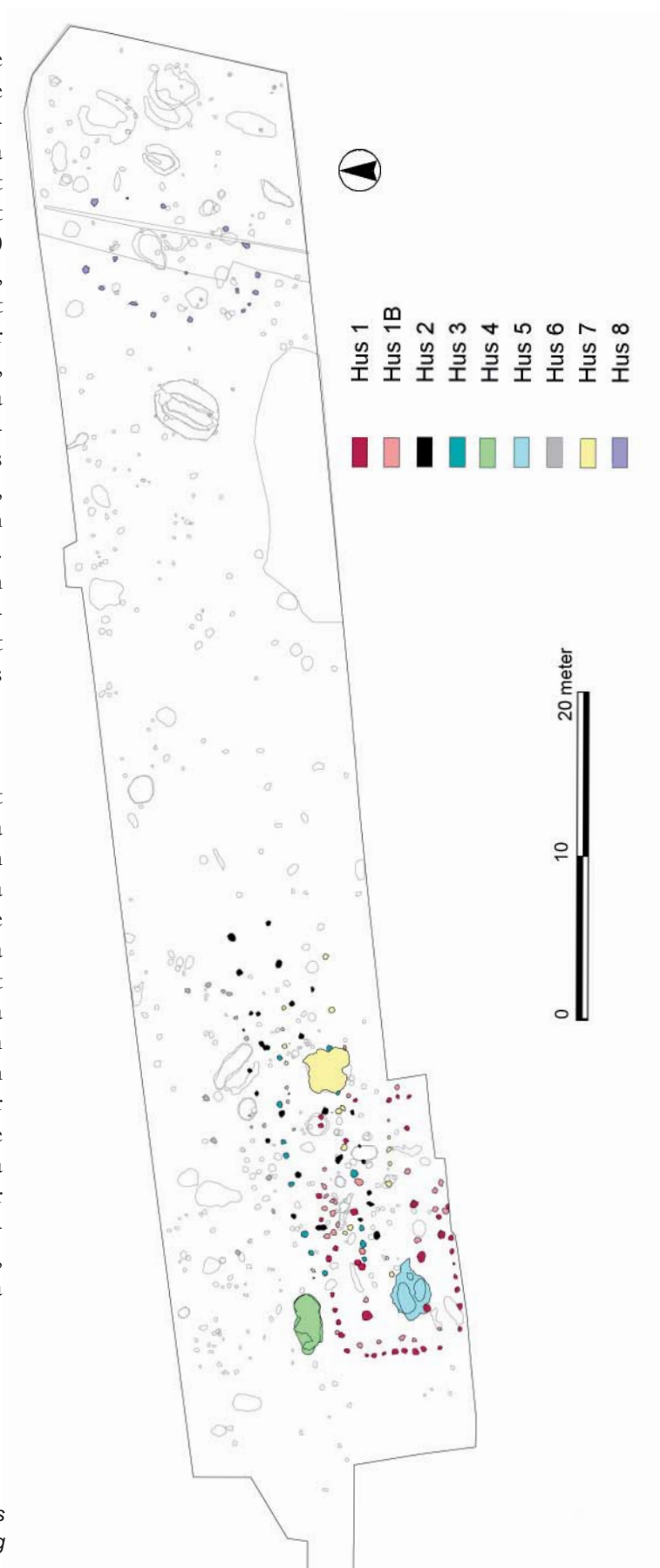
Figur 3. Undersökningsområdet med samtliga inmätta objekt. De i texten nämnda grävheterna är markerade i gult samt med ID och det äldre urlakade markskiktet är markerat i grått. Skala enligt skalstock.

Grävenheter

I områdets östra del påträffades en större mängd spritt liggande flinta på den avbanade ytan. Det beslutades därför att ett antal grävenheter skulle placeras ut för att försöka fånga materialet och de kontexter materialet eventuellt hörde samman med (figur 3). I allt grävdes fyra stycken av en storlek på cirka 1,0 x 1,0 meter och till ett djup på cirka 0,1 meter, (ID 3378, 3404, 3456 och 6028). En grävenhet (ID 6028) utökades då en grop (ID 6011, figur 18), cirka 0,1 meter under den avbanade nivån, framkom. Grävenheten utökades till en yta på cirka 1,1 x 1,5 meter. Alla fynd från denna grävenhet påträffades i gropen som tillsammans med fynden beskrivs under avsnittet "Gropar, härdar, och en ugn". Ett flertal fynd framkom i grävenheterna vilka beskrivs i fyndavsnittet. Den stora mängd flinta som framkom i sanden kan indikera att det i denna del av undersökningsområdet fanns en bevarad, men kraftigt urlakad, äldre markyta. Den äldre markytans omfattning kan ses i figur 3.

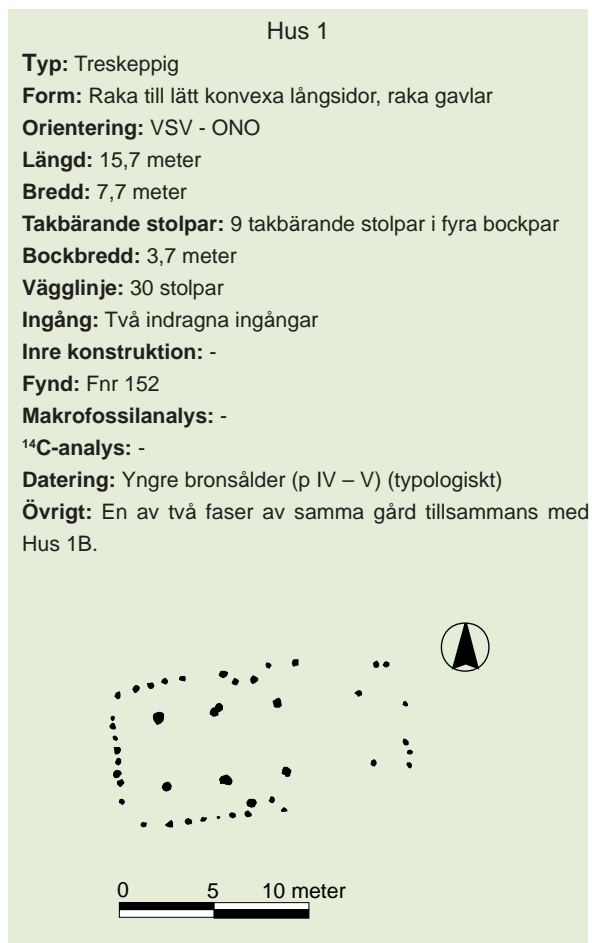
Bebyggelsen

Inom undersökningsområdet framkom totalt nio hus (figur 4). Samtliga hus finns i skala 1:200 i ritningsbilagan bilaga 10. Av husen utgjordes två stycken av grophus vilka kan ha utgjort en hantverksbyggnad, eller ett mindre boningshus, samt en förrådsbyggnad. De två grophusen har tillsammans med ett stolpbyggt hus ingått i en gård från tidig medeltid. Övriga hus inom ytan har utgjort boningshus från olika perioder under förhistorisk tid, från tidigneolitikum fram till äldre järnålder. Här fanns också ett stort antal stolphål som inte har kunnat identifieras som ingående i några huskonstruktioner. Möjligen kan de vara spår efter andra konstruktioner som inte har kunnat urskiljas, såsom diverse torkställningar, hägnader eller liknande men här kan också

Figur 4. Samtliga nio hus som har identifierats inom undersökningsområdet är markerade i färg enligt teckenförklaringen. Skala 1:400.

ha funnits ett flertal andra hus som inte har kunnat identifieras. De identifierade husen redovisas här efter de nummer de erhöll vid identifikationen i fält samt vid efterbearbetningen av materialet.

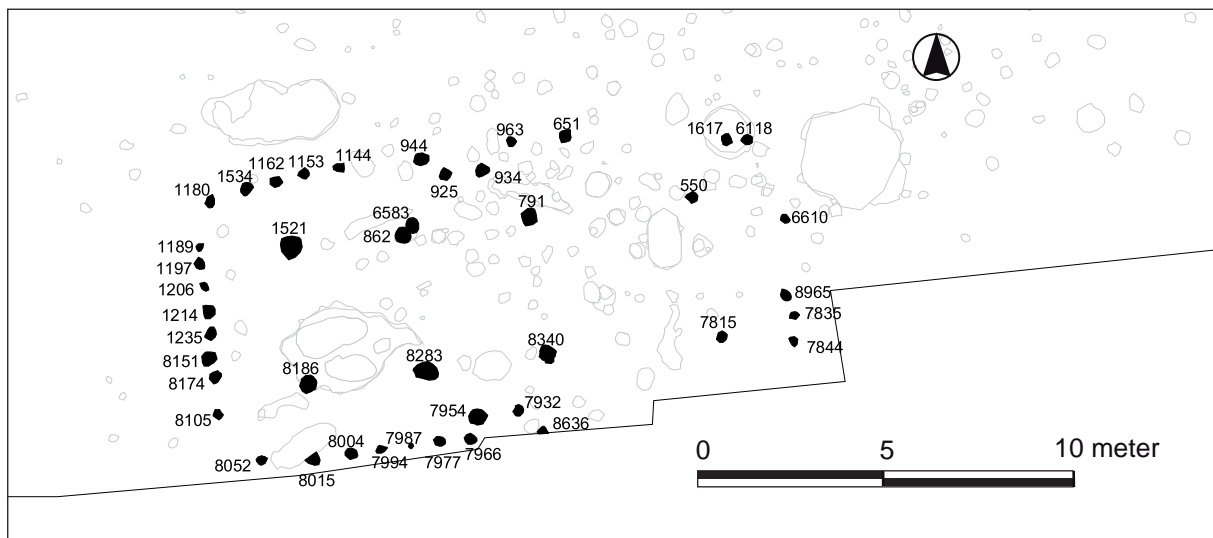
Hus 1 framträdde redan vid avbaningen av ytan som ett mindre hus med en tydlig och väl bevarad västgavel och norrvägg. Vid inledningsskedet tolkades en ytterligare yttre vägglinje ha funnits på huset varför det misstänktes härröra från vikingatid. På grund av de ofta svårfunna vikingatida husen beslutades det därför att ytan skulle utökas åt syd för att nå den eventuella yttre vägglinjen även här. Vid avbaningen framträdde emellertid huset tydligt som ett karaktäristiskt hus från yngre bronsålder (figur 5).

Husets takbärande konstruktion har bestått av fyra bockpar med en bredd på 3,7 meter. Avståndet mellan de fyra bockparen har varierat mellan 3 och 3,3 meter, fränsett avståndet mellan det tredje och fjärde bockparet (räknat från väst till öst) som uppgick till 4,4 meter. I denna del har det därför skapats ett större utrymme mellan de takbärande stolparna som kan ha härrört från en funktionsuppdelning i hu-

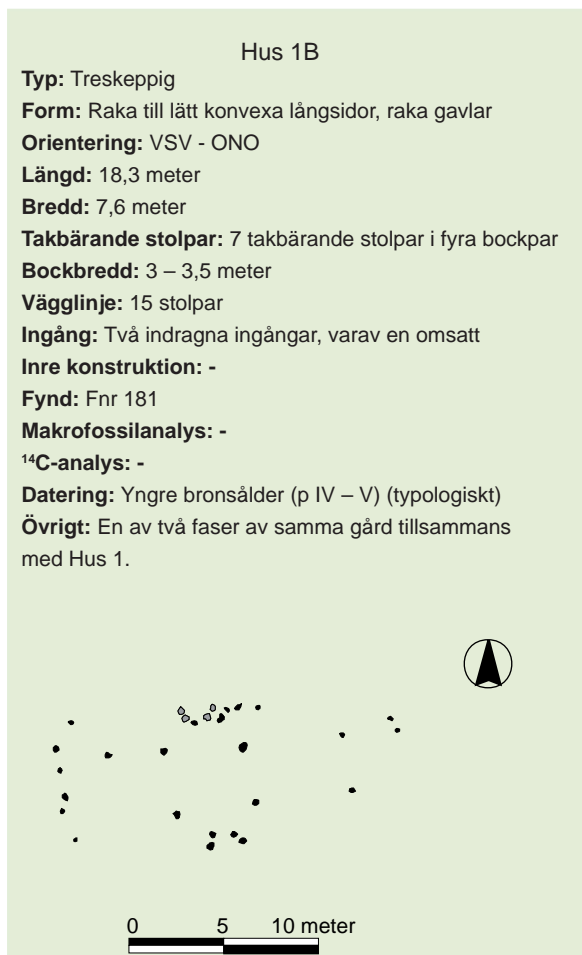
set. Storleken på nedgrävningarna till de takbärande stolparna har varierat mellan 0,2 och 0,6 meter med ett djup på 0,1 – 0,3 meter. Stolphålen var i sex fall stenskodda, tre stolphål var inte stenskodda (ID 862, 7815 samt 8186).

Husets vägglinje har utgjorts av tätt satta stolpar av vilka 30 var bevarade. Storleken på stolphålen till väggstolparna har varierat mellan 0,2 och 0,44 meter i diameter med ett djup på 0,02 – 0,18 meter. Sju stycken väggstolpar har ej undersökts (ID 963, 6610, 651, 8004, 8015, 8052 och 8636). På grund av deras placering, storlek och karaktär tolkas de ha ingått i husets konstruktion. Huset har också haft två motstående indragna ingångar centralt på husets långsidor, en i norr och en i söder. Den södra ingångens stolpar (ID 7932 och 7954) uppmättes till en storlek mellan 0,26 och 0,42 meter i diameter med ett djup på 0,08 – 0,1 meter. En av två stolpar i den norra ingången undersöktes (ID 934). Storleken på denna uppgick till 0,34 meter i diameter med ett djup på 0,08 meter. Från ett av stolphålen till husets södra ingång (ID 7954) påträffades 5 fragment av bränd lera (Fnr 152).

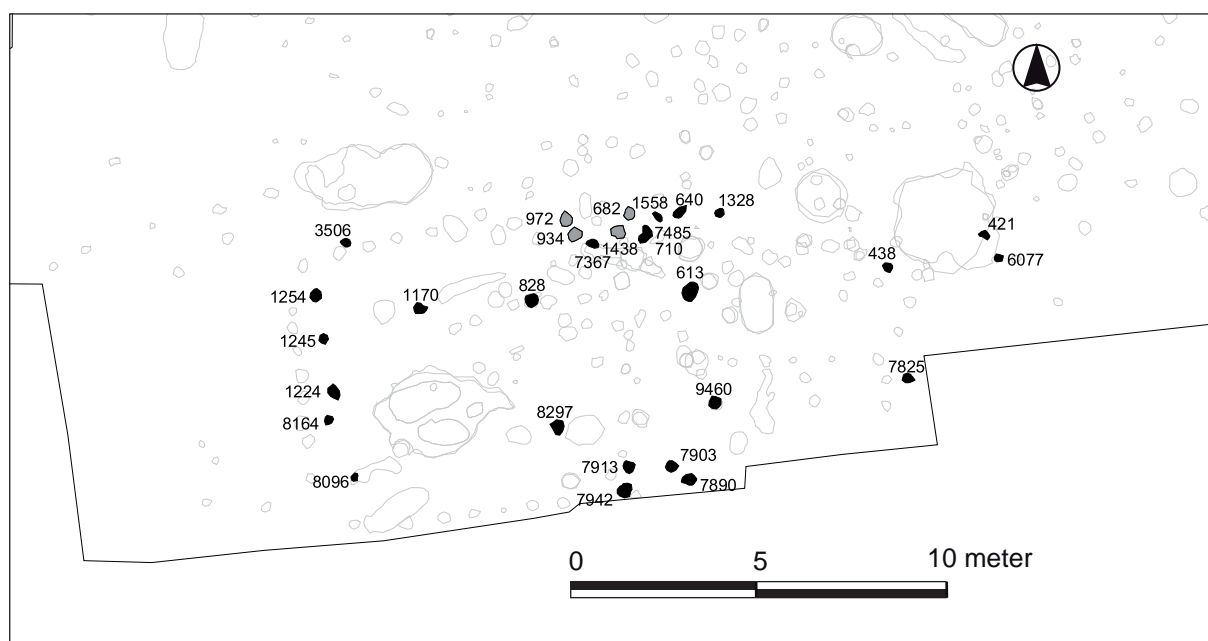
En datering av huset kan göras utifrån dess typologiska särdrag. Huset kännetecknas av de raka långsidorna och gavlarna samt grupperingen av bockparen där ett större spann har skapats i den östra delen. Hustypen förekommer vanligen under den äldre delen av yngre bronsålder. Här märks typen framförallt inom undersökningslokaler såsom Köpinge i Skåne men också från lokaler i Halland. Husen i Köpinge, som har haft samma konstruktionsplan som Hus 1, har daterats till århundradena kring 1100 – 800 BC (Artursson 2005:65). Inom det halländska länet har ett antal byggnader med en liknande konstruktion framkommit genom åren. Av dessa kan Hus 2, 3 och 4 från den närbelägna lokalen RAÄ 116 nämnas. Husens vägglinjer och bredden mellan stolparna i bockparen har varit av liknande dimensioner som Hus 1. Samtliga av dessa hus har daterats till 800 – 400 BC (Niklasson 2001:88ff). Söker vi oss längre söderut i landskapet har ett liknande hus även undersökts i Laholm, RAÄ 38. Huset i Laholm uppvisade samma gruppering av bockparen och har typologiskt samt genom det keramiska fyndmaterialet från platsen daterats till yngre bronsålder period IV – tidig V (Mattsson 2009). Sammanfattningsvis dateras Hus 1 vid rapportsammanställningen till yngre bronsålder period IV – V. ¹⁴C-dateringarna av husen inom RAÄ 116 kan emellertid tyda på att Hus 1 är yngre än det dateras i dagsläget.

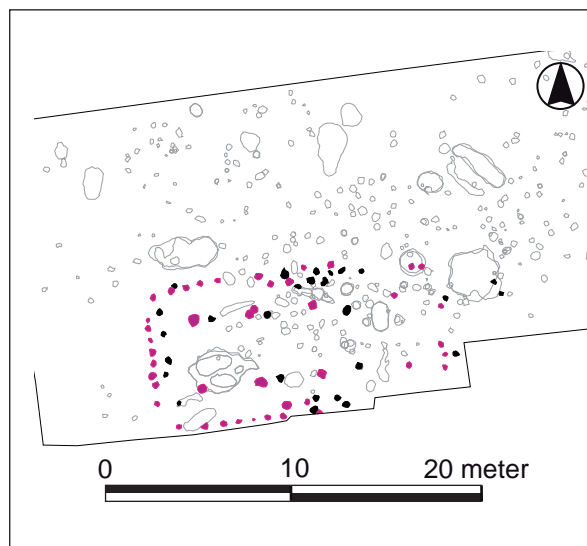
Figur 5. Hus 1 med samtliga tillhörande stolphål markerade i svart samt med ID. Skala 1:200.

Hus 1B (figur 6) har anlagts på samma plats som Hus 1 och det är troligt att de två husen har utgjort två byggnadsfaser av samma gård (figur 7). Några stratigrafiska relationer som har visat vilket av de två husen som har ersatt det andra har inte iakttagits. Huset påträffades efter att Hus 1 hade identifierats och eftersom de troligtvis har utgjort två byggnadsfaser inom samma gård så har detta hus kallats 1B. Konstruktionen har varit densamma under denna fas med fyra bockpar med en liknande bockbredd och ett liknande bockavstånd. Längden på Hus 1B har varit några meter längre men bredden har varit densamma. Huset har varit konstruerat av fyra bockpar. Det västligaste bockparets södra stolpe var emellertid inte bevarad, troligtvis till följd av anläggandet av ett betydligt yngre grophus (Hus 5). Husets takbärande bockpar har bildat en svagt trapetsoid form med en smalare bredd mellan de östra takbärande stolparna. Bockbredden har här uppgått till 3 meter. I husets västra del uppmättes bredden mellan de två stolparna i det bevarade bockparet till 3,5 meter. Stolphälens diameter har varierat mellan 0,26 och 0,36 meter. Djupet på de samma har uppgått till 0,08 – 0,17 meter. Två av stolphälarna har inte undersökts (ID 1170 och 8297). En av de takbärande stolparna har stått i ett stenskott stolphål som har utgjort den nordostligaste takbärande stolpen (ID 438). Från ett stolphål till en

Figur 6. Hus 1B med samtliga tillhörande stolphål markerade i svart och den omsatta ingången markerad i grått, samt med ID. Skala 1:200.

Figur 7. Hus 1 (rött) och Hus 1B:s (svart) lägen i förhållande till varandra. Skala 1:400.

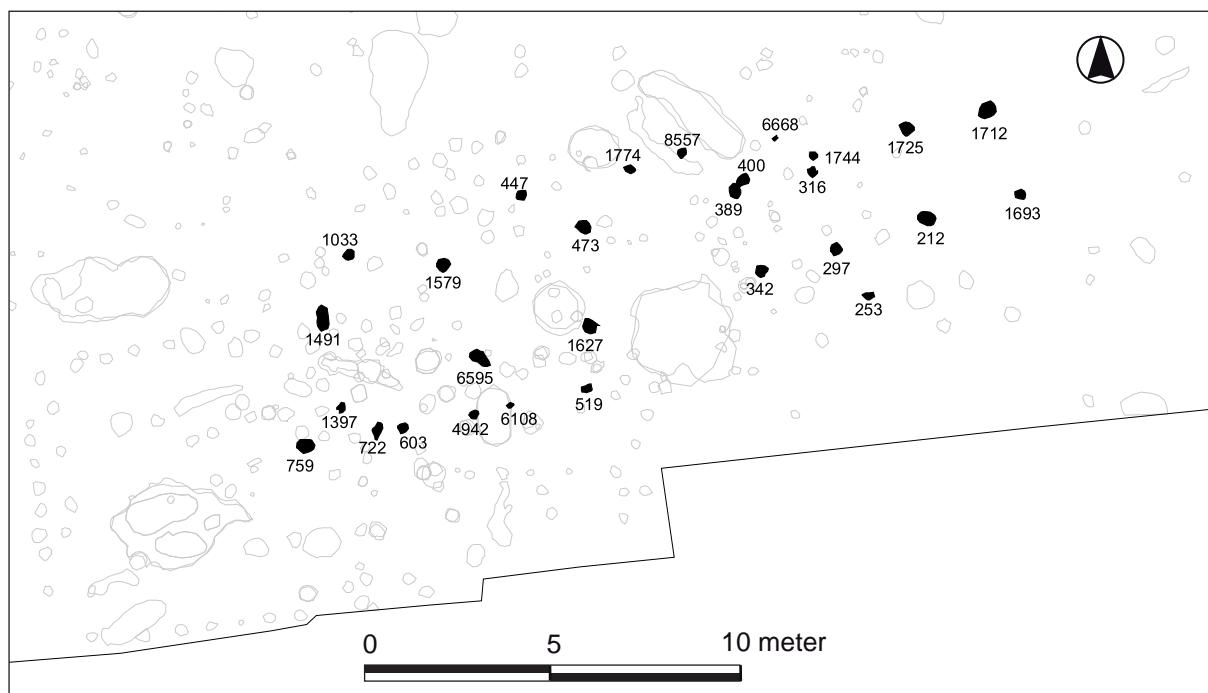
av de takbärande stolparna (ID 828) påträffades ett bukfragment av rabbad keramik (Fnr 181).

Husets vägg har troligen till stora delar varit densamma som i Hus 1. Här fanns emellertid 15 stolphål bevarade som enbart ingått i Hus 1B:s vägg-

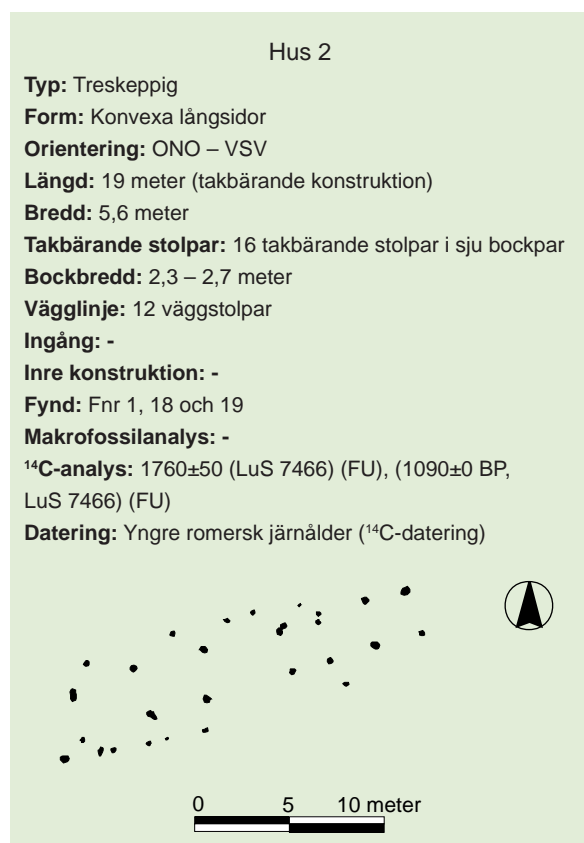
konstruktion. Hus 1B har anlagts något åt öst, i förhållande till Hus 1, vilket har gjort att gavelpartierna har varit placerade på olika ställen i de två faserna. Det västra gavelpartiet har varit det bäst bevarade, precis som i Hus 1. Stolphålen till väggstolparna har haft en diameter mellan 0,22 och 0,4 meter och ett djup som varierat mellan 0,08 och 0,22 meter. Fyra av husets väggstolpar har inte undersökts (ID 1558, 3506, 7942 och 8096).

Centralt i husets norra och södra vägg har, på samma sätt som i Hus 1, två indragna ingångar funnits. I den norra väggen har ingången satts om vid ett tillfälle. De två norra ingångarna har utgjorts av stolpen ID 934 (vilken också ingår i Hus 1) tillsammans med stolphålet ID 1438 respektive stolparna ID 710, 7367 samt 7485. De två förstnämnda stolphålen har haft en diameter på 0,34 meter och ett djup mellan 0,08 och 0,1 meter. De tre sistnämnda har inte undersökts. Ingången i husets södra del har utgjorts av stolphål med en diameter på 0,22 – 0,36 meter och ett djup på 0,04 – 0,06 meter.

Hus 1B dateras till samma period som Hus 1. Konstruktionen på huset är av samma typ som Hus 1 och de två husen har med stor sannolikhet utgjort två byggnadsfaser av samma gård.

Figur 8. Hus 2 med samtliga tillhörande stolphål markerade i svart samt med ID. Skala 1:200.

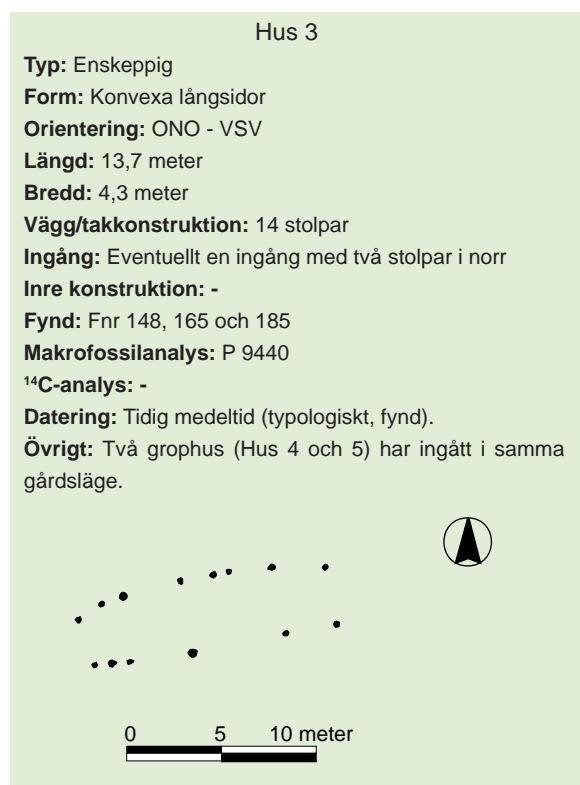
Huset (figur 8) påträffades i den västra delen av undersökningsområdet och identifierades till viss del i fält genom att de två östligaste takbärande bockparen initialt tolkades som tillhörandes ett mindre hus. Vid efterbearbetningen av materialet då inmätta och daterade anläggningar från förundersökningen fogades samman med resultaten från slutundersökningen framträdde emellertid ett betydligt större hus. Huset har också typologiska likheter med andra hus från halländskt område. Huset är på grund av detta till vissa delar en efterkonstruktion som inte har verifierats i fält.

Husets takbärande konstruktion har bestått av sammanlagt 16 stolphål som har bildat sju bockpar i en divergerande konstruktion. Vid två tillfällen har bockparen reparerats med nya stolpar alternativt haft stöttor. Avståndet mellan bockparen har varierat med ett minsta avstånd på 2,0 meter och ett största avstånd på 4,8 meter. Bredden mellan stolparna i bockparen har varierat mellan 2,3 och 2,7 meter. Stolphålen till de takbärande stolparna har haft en diameter på 0,3 – 0,5 meter och ett djup på 0,08 – 0,24 meter. Två stolphål till de takbärande stolparna har varit stenskodda (ID 316 och 389). Fem av stolphålen till

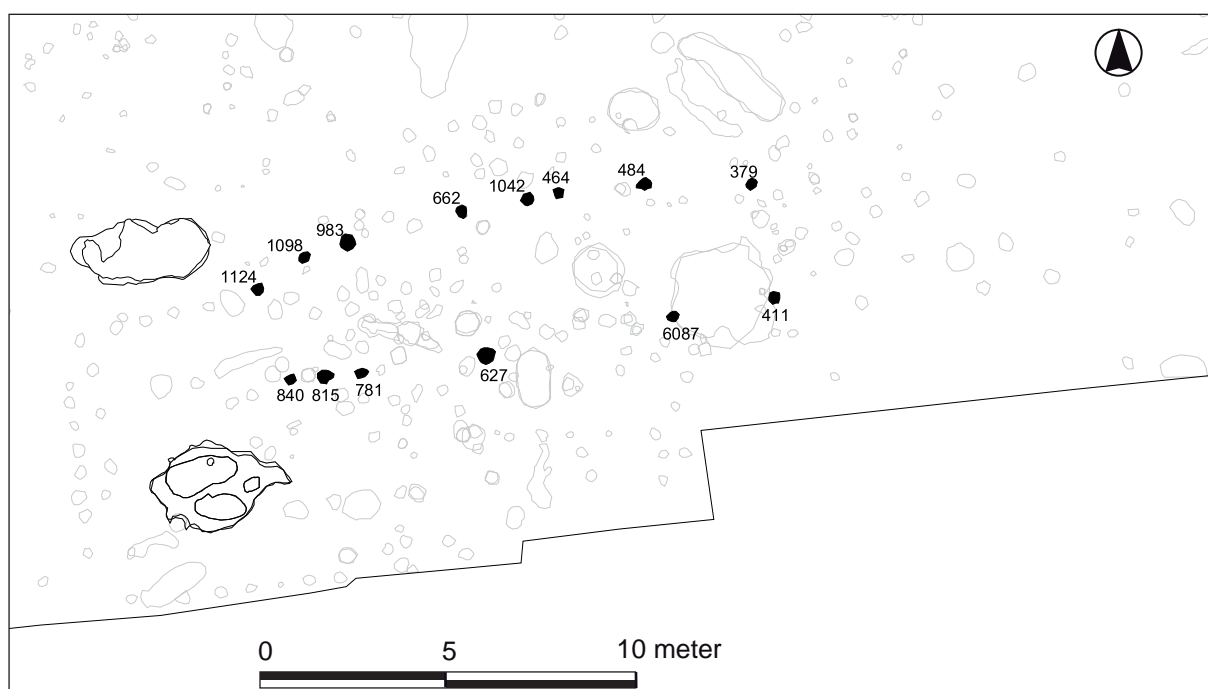
de takbärande stolparna har inte undersökts (ID 400, 1397, 1491, 1744 och 6595). De bevarade resterna efter husets väggar bestod av sammanlagt 12 stolphål. Stolphålens diameter har varierat mellan 0,18 och 0,36 meter och de har haft ett djup på 0,08 – 0,18 meter. Ett av stolphålen i husets vägglinje har varit stenskott (ID 519). Sex av stolphålen till husets väggar har inte undersökts (ID 447, 722, 1774, 4942, 6668 och 8557).

I två av stolphålen till husets takbärande stolpar påträffades fynd. I stolphålet ID 1579 påträffades ett fragment av en vävtyngd (Fnr 19). I samma stolphål framkom också ett flintavslag (Fnr 18). Ytterligare två avslag påträffades i stolphålet ID 1744 (Fnr 1).

Två stolphål till husets takbärande stolpar undersöktes redan vid förundersökningen. De två stolphålen kom även att dateras genom träkol samt ett makrofossilt frö. Stolphålet ID 473 (ID 405, FU) daterades till yngre romersk järnålder, 210 – 350 AD, ett sigma (1760 ± 50 BP, LuS 7467) samt stolphålet ID 1627 (ID 440, FU) daterades till 890 – 1015 AD, ett sigma (1090 ± 50 BP, LuS 7466). I det här sammanhanget kan det, till vikingatid, daterade makrofossila fröet bedömas vara av sekundär härkomst då husets konstruktionsdetaljer kan jämföras med tidigare undersökta hus som daterats till förstnämnda period. Här kan framförallt ett flertal hus från undersökningen i Brogård nämnas (Carlie 1992).

Hus 3 (figur 9) påträffades centralt inom den hustäta västra delen av undersökningsområdet. De takbärande stolparna hade en diameter på 0,18 – 0,36 meter och ett djup mellan 0,06 och 0,34 meter. Den stolpe

Figur 9. Hus 3 med samtliga tillhörande stolphål markerade i svart samt med ID. Hus 4 (nordväst) och 5 (sydost) är markerade med svart kontur för att visa det rumsliga förhållandet mellan de tre konstruktionerna. Skala 1:200.

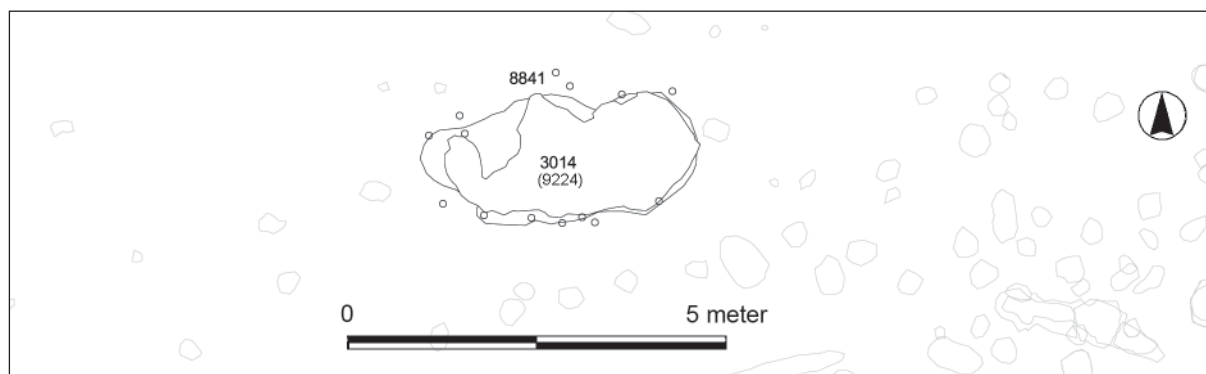
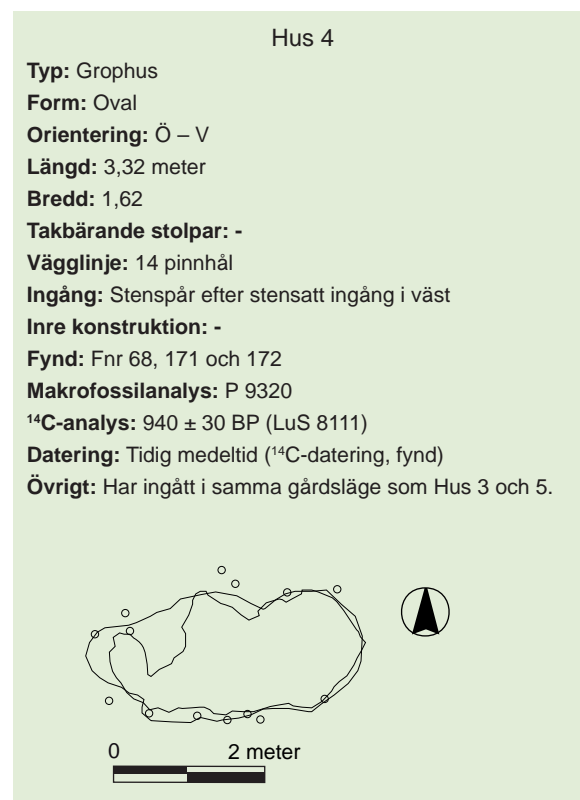
med det största djupet (ID 627) ingick i ett bockpar tillsammans med en grund stolpe (ID 662) vilken i gengäld var stenskodd. Det var förövrigt den enda stolpen som har varit stenskodd i huset. Ett stolphål har ej undersökts (ID 6087). De två stolphål som har varit placerade centralt i den norra långsidan kan eventuellt ha utgjort en ingång, sett till övriga stolpsättningar i huset där samtliga andra stolpar har haft en motstående stolpe.

Från två stolphål i huset har sammanlagt åtta fragment av keramik framkommit. Från ett av stolphålen (ID 627) påträffades ett fragment av glättad keramik (Fnr 148). I samma stolphål framkom även ett fragment av bränd lera (Fnr 185). Resterande sju fragment av keramik (Fnr 165), framkom i stolphålet ID 662. Keramiken var dekorerad med vågband och vågrät linjedekor och utgörs av Östersjökeramik som utifrån dekoren kan dateras till 1050 – 1150 AD. Keramiktypen som är typisk för tidsperioden sammanfaller väl med den typologiska dateringen av huset. Huset liknar till stora drag de Margrethehåbhus som undersökts i Danmark (jfr Figur 9 i Bender Jørgensen & Eriksen 1995). Hustypen, som dateras till tiden från mitten av 1000-talet fram till mitten av 1100-talet, kännetecknas av den konvexa formen med parställda stolpar. Husen har inte haft några takbärande stolpar varför en enskeppig konstruktion har skapats. Stolparna som ställts parvis har sannolikt hållit uppe en bindbjälke (Bender Jørgensen & Eriksen 1995:21). I Halland har ett liknande hus tidigare påträffats i Träslöv, (RAÄ169, Träslövs socken) (Johansson 2008). Det keramikmaterial som framkommit i ett stolphål efter en av husets stolpar samt de keramikfragment som påträffats i de två tillhörande grophusen stärker dateringen till perioden.

Från ett av de södra stolphålen (ID 627) togs ett makrofossilprov (ID 9440). Provet visade sig

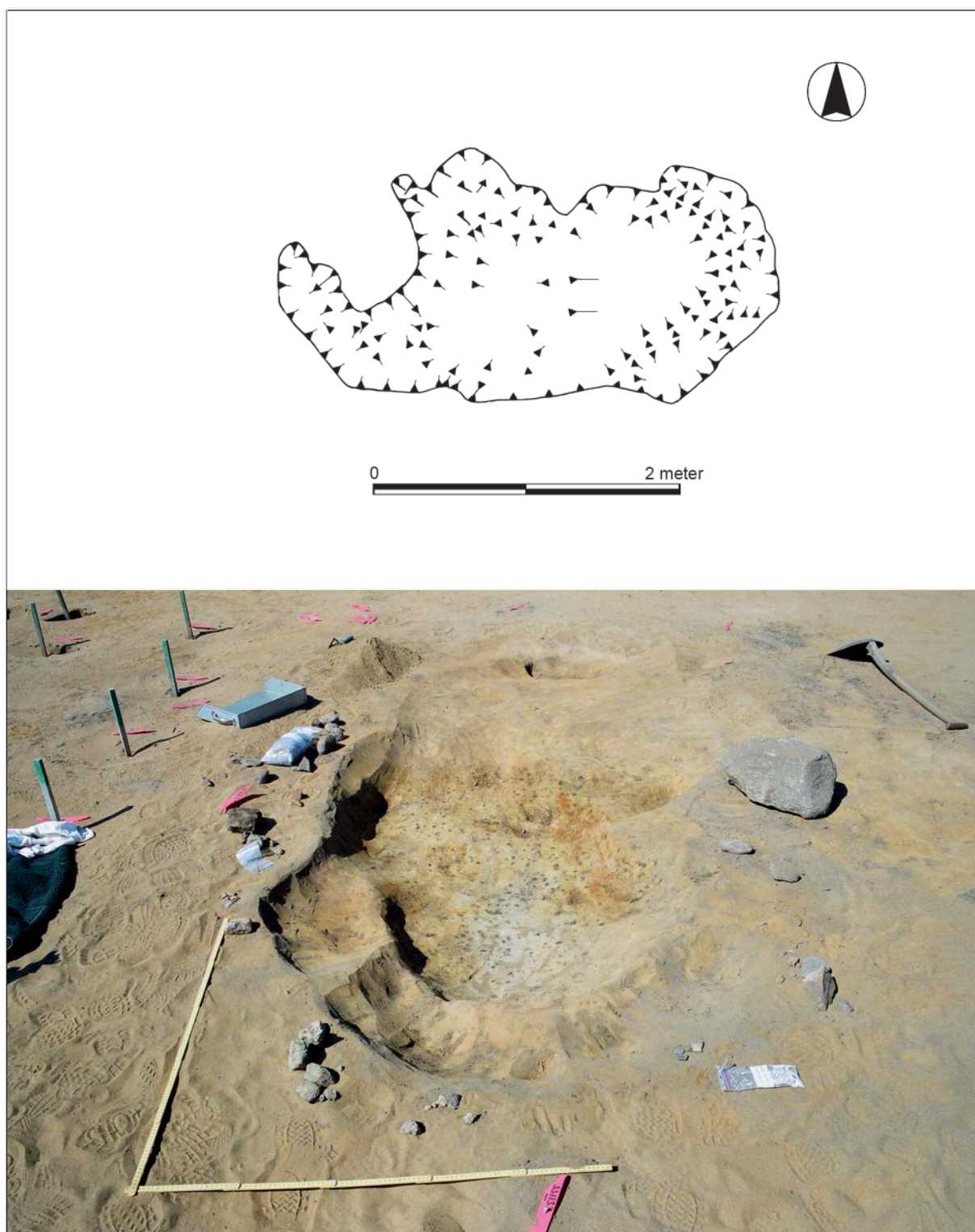
innehålla ett varierat material av naket korn (*Hordeum var. nudum*), skalkorn (*Hordeum vulgare*), emmervete (*Triticum cf. dicoccum*), ospecificerad säd (*Cerealie sp*) och svinmålla (*Chenopodium album*).

Till gården har också två grophus hört, Hus 4 och 5. De två grophusen har varit placerade vid Hus 3:s västra gavel. Vid en undersökning i Furudal 2007, RAÄ 326, Veinge socken, undersöktes ett hus med en trelleborgsliknande konstruktion från samma period. Strax öster om huset fanns två små grophus som av allt att döma har varit samtida med huset (Håkansson manus). De tre husen från undersökningsområdet påminner starkt om det rumsliga förhållandet som funnits mellan husen i Furudal.

Figur 10. Hus 4 markerat med svart kontur och med samtliga ingående anläggningar markerade med ID, pinnhålerna har ett gemensamt ID (ID 8841). ID 9224 anger den andra inmätta färgningen efter grophusets igenfyllnadslager, efter rensning. Skala 1:100.

Hus 4 (figur 10) har utgjorts av ett grophus som har varit lokaliserat direkt väst om Hus 3. Grophuset har konstruerats genom en större nedgrävning som i ytan mätte 3,32 x 1,62 meter. Djupet uppgick till

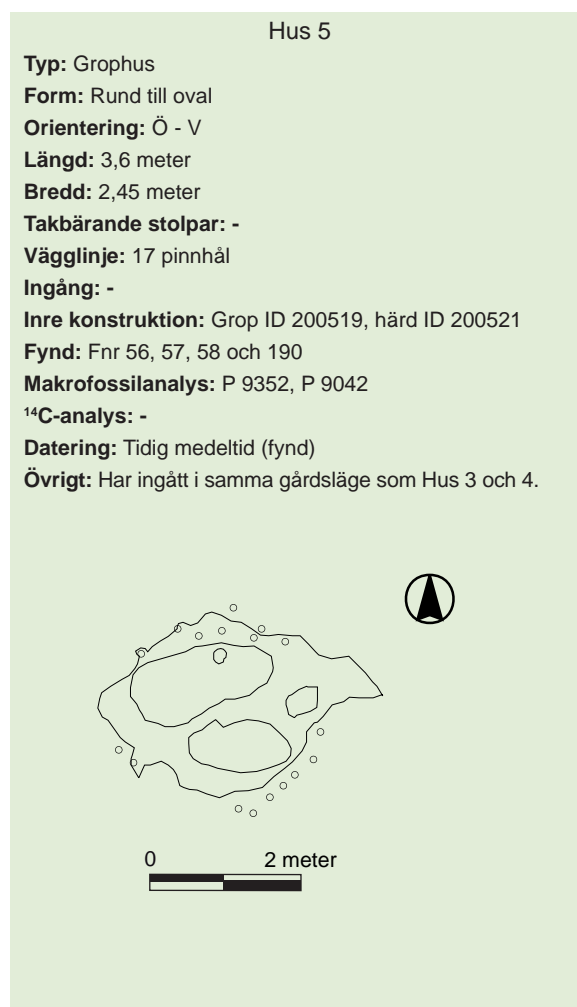
Figur 11. Planritning över Hus 4:s bottenstruktur (skala 1:40) samt foto mot väster över densamma efter undersökning. Fotonr: K5470:21. Foto: Linn Mattsson.

0,3 meter i dess mitt. Kanterna på nedgrävningen var ojämna och sluttade svagt ner mot dess mitt och längs med dess kanter fanns stenavtryck. Stenavtrycken följde längs med hela nedgrävningens kanter utom i dess västra del. Grophusets västra del var grundare nedgrävd och här fanns fler stenavtryck som sträckte sig 1,0 meter ut från nedgrävningens mitt. Det grundare partiet kan tyda på att det här kan ha funnits en ingång som har varitstensatt (figur 11). Grophusets igenfyllningslager sträckte sig över en större yta i denna del än vad den dokumenterade nedgrävningen gjorde. En förklaring till detta kan vara just att det i denna del har funnits ettstensatt ingångsparti som i vissa partier har varit grundare och inte blivit bevarad i samma grad. Väggarna har i sin tur utgjorts av flätverk, vilket de 14 pinnhål som påträffades runt om hela grophusets kanter samt fem fragment av bränd lerklining med tydliga pinnavtryck (Fnr 68) påträffade i igenfyllningslagret indikerar. I igenfyllningslagret påträffades också ett stort antal fragment av bränd lera utan intryck av vidjor som även de kan ha utgjort delar av grophusets vägg.

Det sekundära igenfyllningslagret innehöll sammanlagt nio fragment av keramik, Fnr 171 och 172. Keramiken var av Östersjötyp och kan utifrån dekorelementen dateras till 1050 – 1100 AD. Fnr 171 utgörs av sju fragment, av vilka fyra har kunnat sättas samman. Delarna utgörs av mynning- och bukfragment med kamstämpel. Den korta mynningen på keramiken tyder på en datering till slutet av 1000-talet med en möjlig övergång in i tidigt 1100-tal (Torbjörn Brorsson muntligen). Fnr 172 består av två bukfragment med linjedekor av samma typ.

Från det sekundära igenfyllningslagret togs ett makrofossilprov (P 9320). Det analyserade materialet visade endast på brända fröer av svinmålla samt obrända fröer av trampört (*Polygonum aviculare*) och revormstörel (*Euphorbia helioscopia*). Lagret innehöll även träkolsfragment som har analyserats till björk och ek (P 9319).

Funktionen på grophuset har sannolikt varit av förvaringskaraktär och huset kan ha utgjort en ekonomibyggnad till Hus 3 (för vidare resonemang se Hus 3). Hus 4 kan utifrån det keramiska fyndmaterialet dateras till perioden 1050 – 1150 AD. Dateringen stärks av ett ¹⁴C-daterat träkolsfragment av björk från igenfyllningslagret som daterats till 1080 – 1160 AD, ett sigma (940±30 BP, LuS 8111). Samma karaktär som keramikmaterialet från grophuset återfanns också i Hus 3 och i Hus 5 vilket tydligt pekar på husens samtidighet.

Grophuset påträffades direkt sydväst om Hus 3 och har bestått av en stor nedgrävning (ID 8199) som uppgått till en storlek av 3,6 x 2,45 meter (figur 12). Djupet på nedgrävningen har uppgått till 0,13 meter, borträknat de två anläggningarna i norr och i söder (se nedan). Runt grophuset påträffades ett flertal pinnhål (ID 8860) som härrör från grophusets väggkonstruktion. Igenfyllningslagret i grophuset innehöll rikliga mängder av bränd lera som kan ha utgjort delar av dess raserade vägg som då varit byggd av lerklinat flätverk. I grophusets norra del har en större avlång nedgrävning funnits (ID 200519) som till ytan mätte 1,9 x 0,95 meter med ett djup på 0,2 meter. I nedgrävningen fanns också ett mindre stolphål, eller snarare ett stolpavtryck (ID 9370) vars diameter var 0,2 meter och djup 0,06 meter. I den södra delen av grophuset påträffades en härd (ID 200521). Härden var även den avlång och var parallellt placerad med den norra nedgrävningen. Storleken på härden upp-

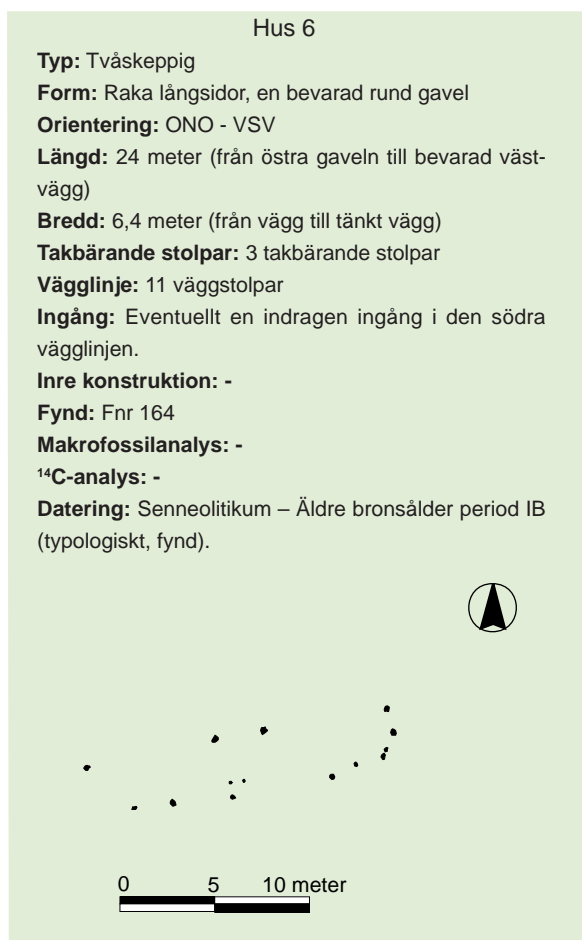
Figur 12. Hus 5 markerat med svart kontur och med samtliga tillhörande anläggningar markerade med ID, pinnhålen har ID 8860 och ID 8892. Skala 1:100.

gick till 1,34 x 0,54 meter med ett djup på 0,14 meter. Frånsett rikliga mängder av träkol innehöll den även rikliga mängder av skörbränd sten och bränd lera. I grophusets ostligaste del fanns även en mindre nedgrävning (ID 200520) vars funktion inte har kunnat klargöras. Eventuellt har nedgrävningen inte haft en funktion kopplat till grophuset och kan vara av äldre dato. Fyllningslagret i densamma var emellertid av samma karaktär som i den stora nedgrävningen ID 200519 varför en samtidighet anläggningarna emellan är trolig.

Från det sekundära igenfyllningslagret påträffades sammanlagt 18 fragment av Östersjökeramik. 15 fragment utgjordes av buxskärvor (Fnr 58) varav fyra stycken har dekor av linjeband som kan härledas till Östersjökeramik. Här påträffades också två fragment av en mynning och en skuldra med kamdekor (Fnr 57). Mynningstypen kan dateras till 1050 – 1150 AD (Torbjörn Brorsson muntligen). Ytterligare ett keramikfragment (Fnr 56) bestod av en bottenkant med buk. Godset kan liknas vid det som är registrerat i Fnr 58. Här påträffades också 0,3 gram brända ben (Fnr 190) som ej har analyserats. Från två av grophusets anläggningar togs makrofossilprover. Endast ett av proverna (ID 9042) innehöll spår efter brända

fröer. Provet var taget i härden och innehöll ett frö av vanligt korn samt ett flertal fröer av svinmålla. Provet ID 9352 innehöll endast obrända fröer av svinmålla, vilket var taget i den större nedgrävningen i den norra delen av grophuset.

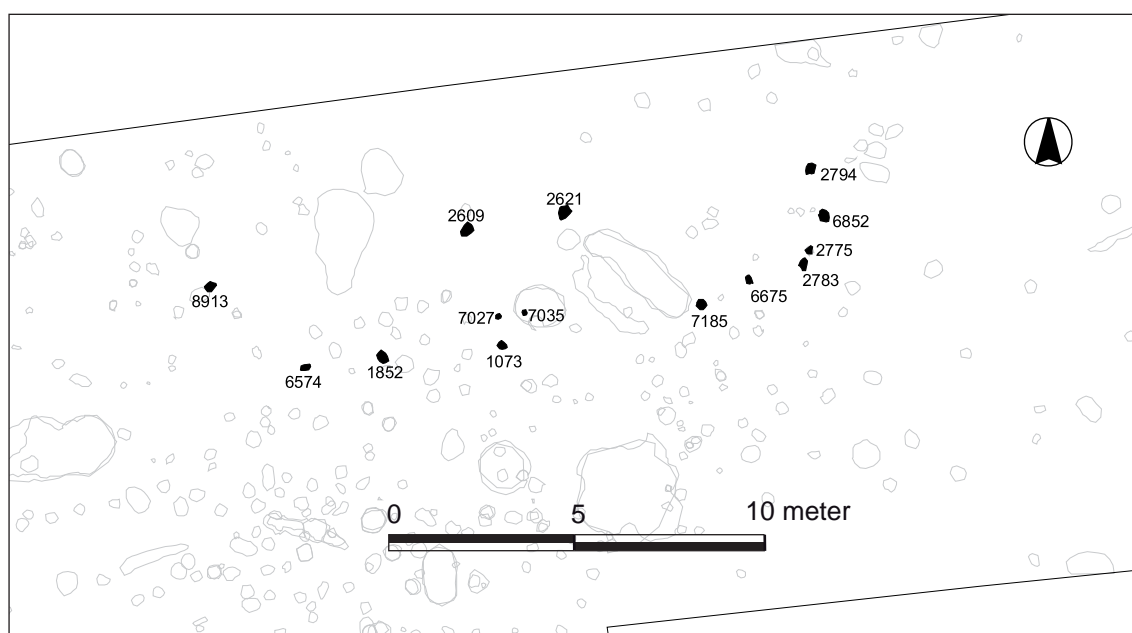
Sett till fyndmaterialet kan funktionen på grophuset eventuellt ha varit som boningshus vilket även kan ha använts vintertid. Karaktären på keramiken tyder på matlagning och förrådshållning och de brända benen utgörs sannolikt av matavfall. Den stora nedgrävningens (ID 200519) funktion kan eventuellt kopplas samman med textilt hantverk då en vävstol skulle kunna ha stått i gropen, ett drag som ofta återfinns i liknande byggnader. Här påträffades emellertid inte några fynd som kan verifiera ett sådant antagande varför en specifik funktion inte kan klargöras i nuläget. Igenfyllningslagret var emellertid av sekundär art vilket gör att fynden kan utgöra avfall från andra kontexter. Det flertal pinnhål som fanns bevarade runt grophuset indikerar trots allt att det har haft väggar av flätverk. Ett rimligt antagande blir då att flätverket har varit lerklinat. Grophusets datering och placering i förhållande till Hus 3 och 4 indikerar att de tre husen har varit samtida och utgjort delar av en och samma gård (se Hus 3).

Huslämningen identifierades i stora drag i fält men dess slutliga tolkning har skett vid efterbearbetningen av materialet. Huset får därför delvis betraktas som hypotetiskt. Den tvåskeppiga byggnaden (figur 13) har haft tre takbärande stolpar med ett inbördes avstånd på 2,5 – 7 meter. Avståndet mellan väggen och den takbärande konstruktionen har uppmätts till 2,6 – 3,2 meter, vilket är ett liknande drag som Hus 7 visar.

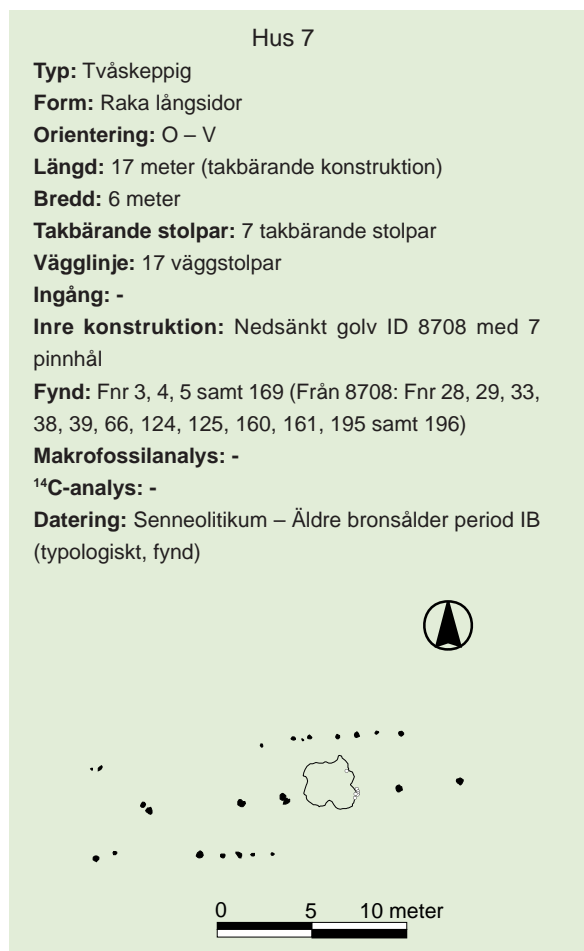
Storleken på stolphålen till husets takbärande stolpar har haft en diameter mellan 0,28 och 0,34 meter och ett djup på 0,1 – 0,26 meter. Stolphålen till husets väggstolpar har varierat mellan 0,14 och 0,32 meter i diameter och haft ett djup mellan 0,06 – 0,28 meter. Fem av stolphålen till husets väggstolpar har inte undersökts (ID 1073, 1852, 2783, 6574 och 7185). Två stolphål är placerade cirka 0,7 meter innanför den södra vägglinjens stolpar (ID 7027 och 7035) med ett inbördes avstånd på 0,6 meter. Eventuellt har stolphålen utgjort ett ingångsparti. De kan emellertid också ha utgjort indragna väggstolpar till den bärande konstruktionen.

I ett av stolphålen till husets väggar (ID 2775) framkom ett fragment av taggrådsde-

Figur 13. Hus 6 med samtliga tillhörande stolphål markerade i svart samt med ID. Skala 1:200.

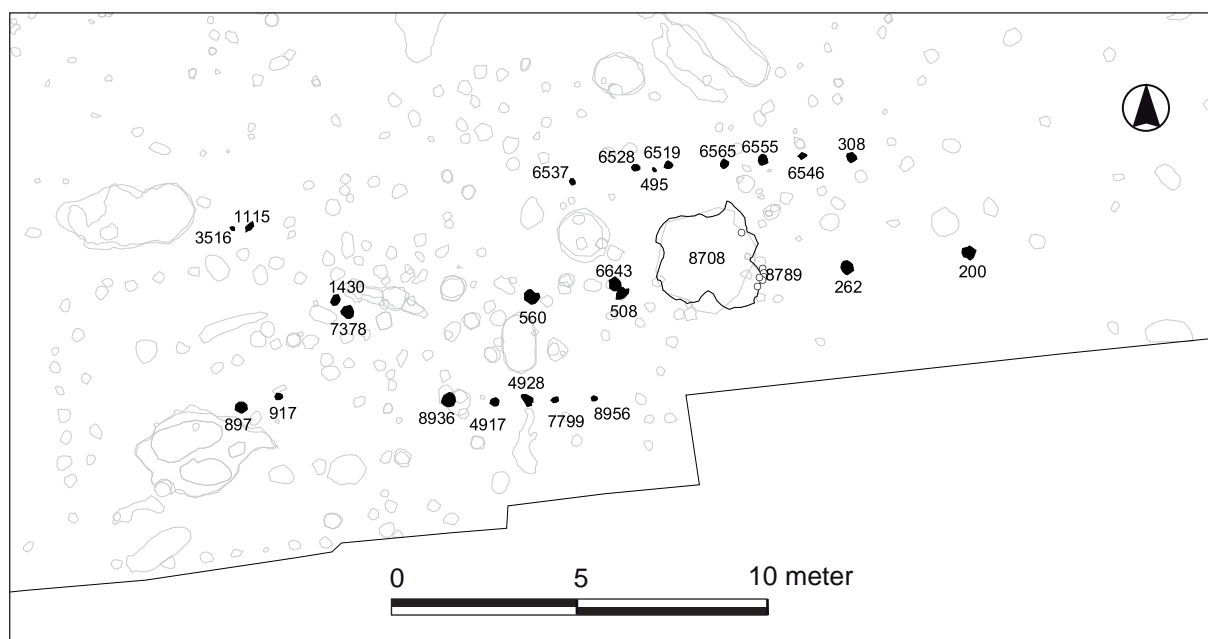
korerad keramik (Fnr 164). Husets konstruktionsdetaljer samt fyndmaterialet från stolphålet daterar det till senneolitikum – äldre bronsålder period I.

Hus 7 (figur 14) identifierades vid ett tidigt skede av undersökningen genom den nedsänkta golvdel (ID 8708) som har funnits i huset. Den nedsänkta golvdelen påträffades redan vid förundersökningen och har varit anlagd centralt i huset mellan två takbärande stolpar. Huset har haft sju takbärande stolpar, av vilka två stycken har utgjort stöttor eller skiftade stolpar. Avståndet mellan de takbärande stolparna har varierat mellan 2,2 – 6,2 meter och avståndet mellan vägg och takbärande stolpar har uppgått till 2,0 – 3,0 meter. I det största utrymmet som skapats mellan två takbärande stolpar har den nedsänkta golvdelen funnits. Runt kanten på det nedsänkta golvets östra del påträffades också sju pinnhål.

De bevarade spåren efter husets takbärande stolpar har bestått av 0,3 – 0,38 meter i diameter stora och 0,1 – 0,24 meter djupa nedgrävningar. Två av stolphålen har inte undersökts (ID 508 och 1430). Husets väggstolpar har varierat mellan 0,14 och 0,32 meter i diameter med ett djup på 0,08 – 0,16 meter. Ett stolphål beläget i den södra väggen var markant djupare än övriga, ID 7799. Stolphålsdjupet uppgick till 0,26 meter. Sammanlagt fem stolphål som har ingått i husets vägg har inte undersökts (ID 495, 1115, 3516 och 6546).

Ett av stolphålen till husets väggstolpar innehöll tre fyndposter med flinta (Fnr 3, 4 och 5). Fnr 3 och 4 innehåller sammanlagt tre avslag emedan Fnr 5 innehåller 2 avslag med bruksretusch. Ett keramikfragment (Fnr 169) med taggrädsdekor framkom ytligt i ett av stolphålen till de takbärande stolparna (ID

Figur 14. Hus 7 med samtliga tillhörande stolphål markerade i svart samt med ID. Skala 1:200.

Figur 15. Magnus Svensson mäter in den flintskära (Fnr 38) som bland annat påträffades i den nedsänkta golvdelen (ID 8708) i Hus 7. Fotonnr K5470:14. Foto Linn Mattsson.

508) strax intill det nedsänkta golvet. Fynd från den nedsänkta golvdelen utgörs av en defekt flintskära (Fnr 38), en flintkärna (Fnr 124) samt sammanlagt fyra avslag fördelade på två fyndnummer (Fnr 39 och 125). Här påträffades också ett keramiskt material i form av sex fragment av botten- och bukskärvor (Fnr 28) vilka härrör från ett mindre kärl med svagt utsvängd bottenkant, sammanlagt fem bukfragment med taggtrådsdekor (ett fragment, Fnr 160, och fyra stycken fragment, Fnr 29), ett halsfragment med en list (Fnr 33), 14 fragment av fragmentariska bukdelar (Fnr 66) samt fem botten- och bukfragment av liknande gods som föregående fyndpost (Fnr 161). Slutligen påträffades också ett bukfragment med grov magring (Fnr 195). I den nedsänkta golvdelens östra del låg också en malsten (Fnr 196). Malstenen, en underliggare, var lagd med ovansidan neråt. Värt att nämna i sammanhanget är också den lerpärla som påträffades i ett stolphål strax intill den nedsänkta golvdelen i huset (Fnr 147). Pärlan är sfärisk med en diameter på 17 millimeter och en tjocklek på 12 millimeter med ett litet centralt hål för tråden. Vid förundersökningen av lokalen under 2008 påträffades

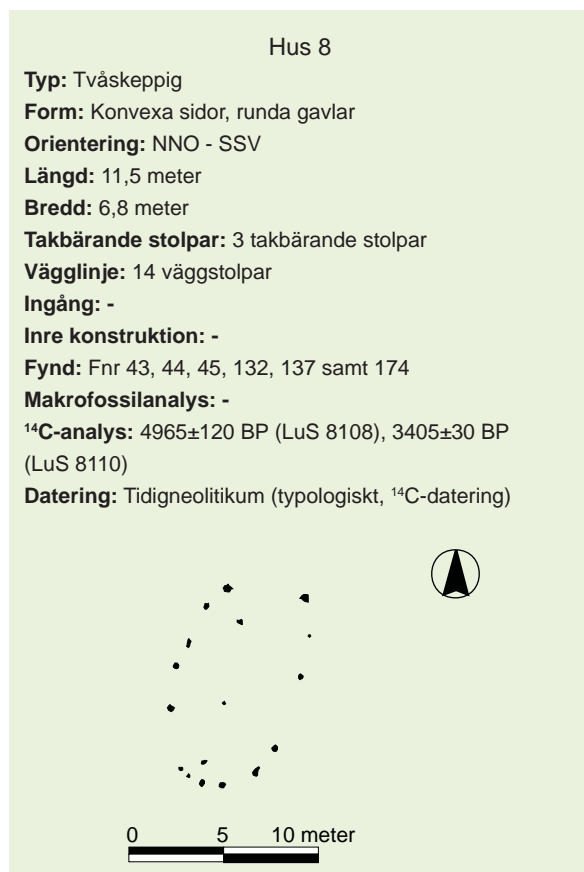
det också, i ytan på det nedsänkta golvet, keramik med taggtrådsdekor (FU Fnr 11), tvärsnoddsdekor (FU Fnr 12) och keramik med en liten list (FU Fnr 13). Strax intill gropen har också en hjärtformad pilspets med urnupen bas påträffats (FU Fnr 29) (Mattsson 2007:9).

Den nedsänkta golvdelen har varit i fokus för en av frågeställningarna på platsen som inbegrep provtagning för lipidanalys som skulle kunna ligga till grund för en jämförande studie med ett tidigare erhållit analysmaterial från Tjärby, RAÄ 69, Veinge socken (se Wranning manus). Resultaten från lipidanalysen redovisas längre fram i rapporten under Lipidanalyser.

Dateringen av Hus 7 låter sig göras på typologiska grunder samt på det fyndmaterial som framkommit i ett av stolphälen och i den nedsänkta golvdelen i husets östra del. Keramikmaterialet kan dateras till senneolitikum – äldre bronsålder. Flintskäran kan utifrån sin form dateras till äldre bronsålder då den är långsmal och har en något utsvängd egg (Ola Kadefors muntligen). Huset dateras till senneolitikum – äldre bronsålder period I.

Figur 16. Hus 8 med samtliga tillhörande stolphål markerade i svart samt med ID. Skala 1:200.

Inom ytans östra del påträffades undersökningens äldsta hus (figur 16). Husets konstruktion har bestått av tre takbärande stolpar med en storlek på 0,12 – 0,24 meter i diameter med ett djup på 0,04 – 0,06 meter. De bevarade resterna efter stolphålen till väggstolparna, i allt 14 stycken, har bestått av 0,18 – 0,54 meter i diameter stora nedgrävningar med ett djup som varierat mellan 0,06 och 0,24 meter. Stolphålen till väggstolparna har med andra ord varit betydligt kraftigare än de stolpar som har burit upp taket. En av väggstolparna har också varit stenskodd (ID 3691).

Fynd från husets stolphål utgörs av fem flintavslag. Tre avslag (Fnr 132) fanns i stolphål ID 4223, ett avslag (Fnr 137) hittades i stolphål ID 3691, samt ett avslag (Fnr 43) med spår av bruksretusch framkom i stolphål ID 4502. Sistnämnda stolphål innehöll också fyra fragment av bränd lera (Fnr 45) samt ett keramikfragment (Fnr 44) från bukdelen på ett kärl. Ytterligare ett keramikfragment (Fnr 174) framkom i ett stolphål (ID 3691) ingående i husets väggkonstruktion. Keramiken utgörs av en bukdell med tvärsnoddsdekor. Godset samt dekorelementet daterar keramiken till sen mellaneneolitikum – tidig senneolitikum.

Figur 17. Arbetsbild över undersökningsområdet mot öst. Ola Kadefors arbetar i bakgrunden och Anders Håkansson undersöker Hus 5 i förgrunden. Fototr K5470:8. Foto: Magnus Svensson.

Träkol från tre av husets väggstolphål har ^{14}C -daterats. Träkolsprovet P 9188 togs i ett av husets södra stolphål (ID 4444) och innehöll lika delar ek (*Quercus*) och björk (*Betula*). Ett av björkfragmenten skickades för ^{14}C -analys vilken resulterade i en tidigneolitisk datering, 4965 ± 120 BP (LuS 8108), $3815 - 3640$ BC kalibrerat med ett sigma. Det andra ^{14}C -daterade träkolsfragmentet bestod av ett hasselnötsfragment (*Corylus*) från stolphålet ID 3691. Hasselnötsfragmentet ingår i träkolsprovet P 9197 som även innehöll fragment av ek och björk. I provet dominerade fragment av ek. ^{14}C -dateringen av hasselnötsfragmentet gav åldern 3405 ± 30 BP (LuS 8110) vilket med ett sigmas kalibrering blir $1745 - 1665$ BC, alltså övergången mellan senneolitikum – äldre bronsålder. Dateringen av hasselnötsskalet kan indikera att stolphålet inte har ingått i husets konstruktion. Det är även det enda stolphålet som har varit stenskott i huset vilket ytterligare kan stärka en sådan tolkning.

Huset kan dateras till tidigneolitikum både på typologiska och naturvetenskapliga grunder. Det

^{14}C -daterade björkfragmentet anses vara samtida med husets brukningstid sett till dateringen av liknande hustyper. Vid undersökningen av en boplats i Nolshögen, Veinge socken (RAÅ 334 och 335), påträffades ett hus som enligt konstruktion och ^{14}C -dateringar har varit i bruk vid tiden kring 3600 BC (Svensson 2008 b:37). Hus 8 inom undersökningsytan kan enligt ^{14}C -dateringen ha varit i bruk någon gång runt $3800 - 3600$ BC och utgör därmed ett av de äldsta tvåskeppiga hus som undersökts i området.

Gropar, härdar och en ugn

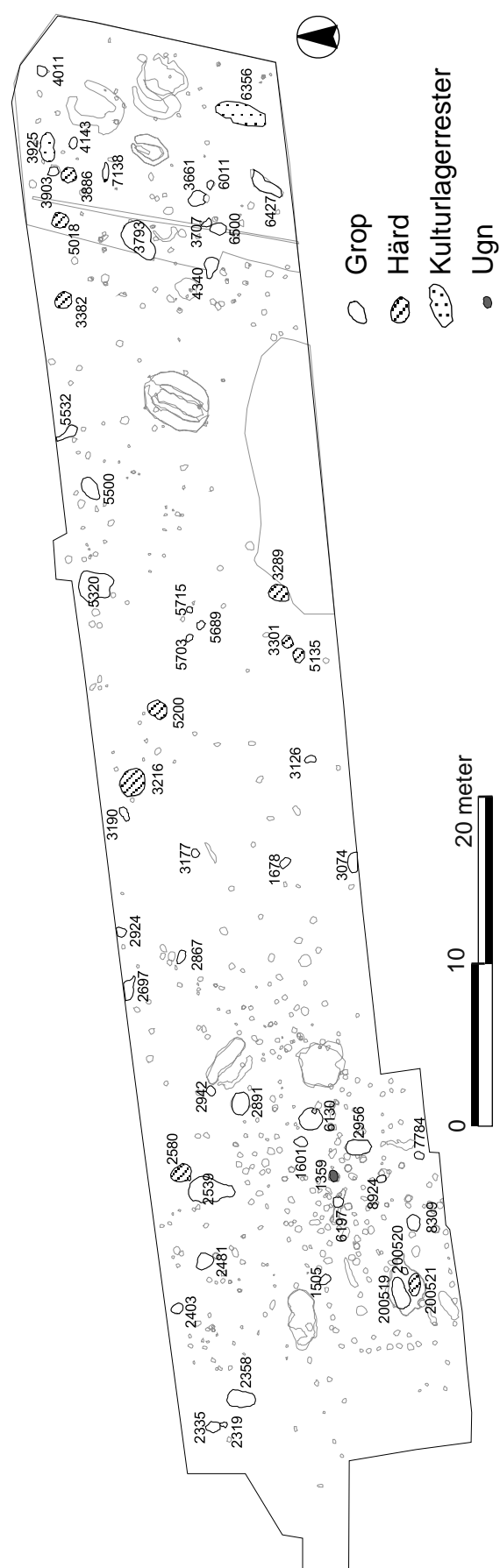
Inom undersökningsområdet mättes sammanlagt 10 härdar in, av vilka en har undersökts. Härden påträffades i Hus 5 och beskrivs ovan i redogörelsen för huset. Ett större antal gropar påträffades också inom undersökningsytan (figur 18). Det samlade antalet gropar kunde räknas till 43 stycken varav 13 har undersökts. Här inräknas även nedgrävningarna till, och nedgrävningarna i, gropshuset samt det nedsänkta golvet i hus 7 (se Hus 4, 5 och 7). Groparna inom undersökningsytan har haft en bred storleks- och

formspridning med en minsta storlek på 0,47 x 0,33 x 0,23 meter och en största storlek på 2,4 x 1,72 x 0,46 meter. Ett antal av de undersökta groparna kommer här att redovisas i detalj.

I den östra delen av undersökningsområdet påträffades ett större flintmaterial vid undersökningen av en grävning (ID 6028). Flintmaterialet visade sig vara deponerat i en grop (ID 6011) som i ytan var så starkt urlakad att den inte var urskiljbar mot den omgivande sandiga alven. Graden av urlakning gjorde att gropen endast kunde följas genom den påträffade flintan. I gropens botten fanns ett kolbemängt lager. Det rika flintmaterialet från anläggningen daterar dess brukningstid till sen Maglemose – tidig Kongemose, cirka 7000 – 6000 BC. Fyndmaterialet bestod av sammanlagt 43 avslag (Fnr 6 och 117), två brända avslag (Fnr 10), en defekt spånkärna (Fnr 7), sammanlagt sex spån (Fnr 8 och 118), åtta spånfragment (Fnr 9), en borrh (Fnr 11), två kärnor med två eller flera plattformar (Fnr 114), tre spånkärnor (Fnr 115), en mikrospånkärna (Fnr 116) samt fyra mikrospån (Fnr 119).

Gropen ID 2956 var avlång till formen och var orienterad i nordsydlig riktning. Dess mått kunde mätas till 1,5 x 0,84 x 0,24 meter och dess nedgrävningsskanter var svagt sluttande ner mot en plan botten. Från dess igenfyllningslager togs ett makrofossilprov som visade på ett rikt och varierat material av brända fröer. Makroprovet (P 7255) innehöll vanligt korn, svinmålla och trampört men framförallt fanns här en större mängd av naket korn och hirs (*Panicum miliacum*). Från gropens igenfyllningslager insamlades också fyra fragment av medelmagrad keramik (Fnr 145). Fragmenten bestod av bukdelar av vilka ett har spår efter eventuella tunna fingerdragna linjer i rabban. Här påträffades också flinta i form av två avslag (Fnr 130), ett avslag med bruksretusch (Fnr 128), ett bränt avslag (Fnr 131) och en skrapa (Fnr 129) samt bränd lera (Fnr 146) och brända ben (Fnr 193). De brända benen har ej analyserats.

En liknande sammansättning i det makrofossila materialet återfanns i en 0,64 x 0,46 x 0,24 meter

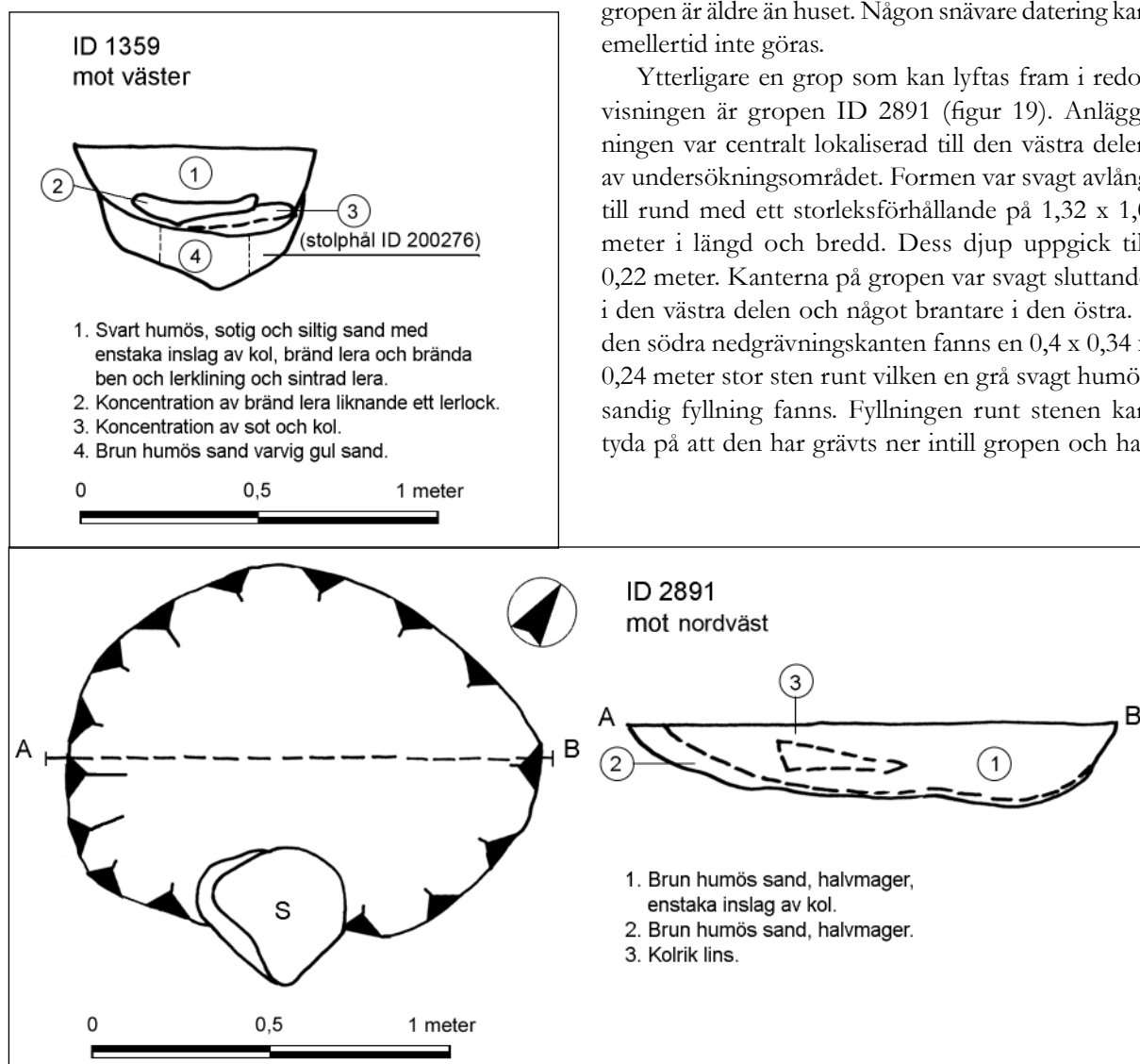
Figur 18. Figuren visar samtliga gropar, hårdar, kulturlagerrester och den ugn som påträffades inom undersökningsområdet. Samtliga ID utsatta. Skala 1:400.

stor ugnslignande konstruktion (ID 1359, figur 19), strax nordväst om ovan nämnda grop. Det makrofossilprov (ID 9437) som togs i anläggningen innehöll i princip lika delar naket korn och hirs som ovan nämnda grop. Här påträffades till skillnad mot gropen en större mängd vanligt korn samt nedslag av ospecificerat gräs (*Gramineae sp.*), revormstörel (*Euphorbia helioscopia*) samt svinmålla. Provet innehöll också obrända fröer av svinmålla, åkerpilört och trampört. Sammansättningen av det makrofossila materialet i de två anläggningarna kan indikera att de har varit samtida och haft ett nära funktionellt samband.

I undersökningsområdets västra del påträffades en grop (ID 6130) som skars av två stolphål (ID 6118

och 1617) till Hus 1:s nordöstra vägg. Gropen var rund till sin form och hade en storlek som uppgick till 1,5 x 1,33 med ett djup på 0,28 meter. Dess sidor var mjukt sluttande ner mot dess svagt skålformade till plana botten. Sekundärt har en hård anlagts centralt i gropen. I härdragret (ID 9031), som var kolbemängt med enstaka inslag av bränd lera och skörbrända stenar, påträffades sammanlagt 18 flintavslag. Tio respektive sju avslag har registrerats under fyndposterna Fnr 95 och Fnr 138 samt ett flintavslag som hade spår av retusch har registrerats under Fnr 96. I samma lager påträffades också åtta bukfragment av keramik. Fyra av dessa är rabbade (Fnr 170), två utgörs av polerade (Fnr 177) samt två av glättade fragment (Fnr 178). De rabbade fragmenten tyder på en datering av härdragret till yngre bronsålder och den stratigrafiska relationen med Hus 1 visar att gropen är äldre än huset. Någon snävare datering kan emellertid inte göras.

Ytterligare en grop som kan lyftas fram i redovisningen är gropen ID 2891 (figur 19). Anläggningen var centralt lokaliserad till den västra delen av undersökningsområdet. Formen var svagt avlång till rund med ett storleksförhållande på 1,32 x 1,0 meter i längd och bredd. Dess djup uppgick till 0,22 meter. Kanterna på gropen var svagt sluttande i den västra delen och något brantare i den östra. I den södra nedgrävningskanten fanns en 0,4 x 0,34 x 0,24 meter stor sten runt vilken en grå svagt humös sandig fyllning fanns. Fyllningen runt stenen kan tyda på att den har grävts ner intill gropen och har

Figur 19. Överst: ID 1359 (ugn) i profil. Skala 1:20. Underst: ID 2891 (grop) i plan och profil. Skala 1:20.

då eventuellt haft en funktion kopplad till gropen. Gropen synes ha fyllts igen vid ett tillfälle och det sekundära igenfyllningslagret innehöll spridda inslag av träkol och hårt skörbrända knytnävsstora stenar. I igenfyllningslagret påträffades sammanlagt 16 keramikfragment som har utgjort en liten skål (Fnr 162) (figur 20). Skålen har haft en rabbad konisk nedre del med en tydligt avsatt skuldra och konkav hals. Mynningen har varit utåtsvängd från dess konkava hals och har varit glättad ner till skuldran. Mynningsdiametern har inte kunnat uppmätas men dess höjd har troligen uppgått till 6 centimeter. Dateringen av skålen kan föras till den senare delen av den yngre bronsåldern, period V – VI. Skålformen förekommer under hela den yngre bronsåldern men dess rabbade nedre del kan visa på en yngre datering (jfr Stilborg 2002:86ff). Här påträffades också ett fragment av bränd lera (Fnr 149). Fragmentet var kraftigt sintrat och kan ha utgjort en del av en ugnsvägg. I fyllningen framkom också en större bit kvarts, eller kvartsit, med en vikt på 149,8 gram. På dess ena sida fanns små granater (Fnr 106). Ett fragment av järnslag påträffades också (Fnr 194).

Kulturlager

I undersökningsområdets östra del påträffades tre kulturlager (ID 3925, 6356 och 7138) (se figur 18). De beskrivs här sammanfattande. Storleken på de tre lagrena varierade mellan 1,36 och 3,26 meter och deras största och minsta tjocklek uppgick till 0,14 – 0,12 respektive 0,04 – 0,02 meter. Fyndinnehållet i de tre kulturlagren bestod främst av olika flintföremål men här fanns också keramik. Lager ID 6356 innehöll 24 flintavslag (Fnr 99), en kärna med två eller flera plattformar (Fnr 100), tre spånfragment (Fnr 101), sju brända flintavslag (Fnr 102), ett plattformsavslag (Fnr 103) samt två flintavslag med retusch och bruksretusch (Fnr 104). Kulturlagret ID 7138 innehöll endast ett flintavslag (Fnr 47) och två finmagrade polerade mynningsfragment (Fnr 46). Till sist kan kulturlager ID 3925 nämnas som innehöll ett glättat bottenfragment (Fnr 155) och en kärnyxa (Fnr 79), fem flintavslag (Fnr 80) samt ett bränt flintavslag (Fnr 81). I sistnämnda lager togs också ett träkolsprov (P 200015). Provet uppvisade, efter genomförd vedartsanalys, ett fragment av björk (*Betula*) och 24 barkfragment av ej bestämd art.

Figur 20. Keramikfragment från en liten skål (Fnr 162) påträffad i gropen ID 2891.
Scanning: Monica Bülow Björk.

Rotvältor

Inom undersökningsområdet påträffades sammanlagt sju inmätta objekt som har tolkats utgöra resterna efter rotvältor (figur 18, hästskoformade rännor, ej markerade). Av dessa har sex undersökts. Rotvältorna bestod alla av en hästskoformad ränna med eller utan en central grop. I vissa fall innehöll jordfyllningen föremål. Här kan bland annat nämnas fynd av brända och obrända flintavslag, spånfragment, keramikfragment bestående av mynningar och bukdelar, keramiska silkärtsfragment och rabbade bukfragment. Föremålen har sannolikt legat på en äldre markyta och har vid det tillfälle träden föll rasat ner i de öppningar som skapats av trädens rötter.

Fynd

Fynden från undersökningen påträffades framförallt i anläggningar. Vad gäller fynd från mesolitisk tid har de till största del återfunnits på den avbanade ytan samt i de grävnheter som undersökts i undersökningens östra del. Flertalet föremål som samlats in har varit typologiskt daterbara.

Keramik

Sammanlagt 145 skärivor keramik med en total vikt på 7,1 kilogram framkom i anläggningarna inom undersökningsområdet. Keramiken har registrerats i 47 fyndposter och den har i flertalet fall varit daterbar genom typologiska särdrag. I ett fall har keramik från tre olika byggnader påvisat en sammansatt gårdslämnning från tidig medeltid, vilka redovisas längre fram. En mindre del av materialet var dekorerat. Här fanns både dekorerad keramik från senneolitikum, rabbad keramik från yngre bronsålder och Östersjökeramik

från tidig medeltid, samt ett protostengodsfragment från en kanna, troligen med ursprung i Siegburg (Fnr 176) från högmedeltiden.

Den största andelen keramik från undersökningsområdet har varit glättad. Sammanlagt 25 poster med glättad keramik har registrerats och tillvaratagits från olika anläggningar som exempelvis stolphål, gropar och grophus. Av dessa kan Fnr 28 nämnas som innehåller skärivor från ett mindre kärl med en utsvängd botten. Kärlets höjd och diameter har inte kunnat avgöras men en datering kan göras till senneolitikum – äldre bronsålder då det påträffades i den nedsänkta golvdelens i Hus 7. Åtta fyndposter innehåller keramik med rabbad yta. Den rabbade keramiken, i allt 8 fyndposter, utgörs främst av bukdelar på kärl. Bland annat kan ett rabbat bukfragment (Fnr 181) nämnas som påträffades i ett av stolphålen till de takbärande stolparna i Hus 1B. En anläggning innehöll emellertid ett flertal fragment som har kunnat sättas samman till sidan på en skål (Fnr 162). Den defekta skålen påträffades i gropen ID 2891 och redovisas mer i detalj ovan. Rabbad keramik framkom framförallt i gropar men också i stolphål och i en härd. En övergripande datering av den rabbade keramiken görs till yngre bronsålder.

Av de 47 fyndposterna innehåller 13 poster dekorerad keramik. Utöver dessa innehåller två poster keramik som eventuellt är dekorerad. En av posterna (Fnr 67) innehåller ett fragment av ett lock med en koncentrisk ristad linje. Den andra fyndposten innehåller ett fragment med ett möjligt linjeformat intryck (Fnr 163). Bland den dekorerade keramiken återfinns perioderna tidig mellanolitikum – senneolitikum, senneolitikum, tidig medeltid samt högmedeltid. Det

Figur 21. Taggtrådsdekorerad keramik från Hus 6 och 7. Keramikfragment från Hus 7 ses till vänster i bild (Fnr 29) och fragment från Hus 6 ses till höger (Fnr 164). Scanning: Monica Bülow Björk.

äldsta keramikfragment med dekor kan härledas till sen mellanneolitisk – tidig senneolitisk tid (Fnr 174) och påträffades i ett stolphål till en väggstolpe i Hus 8 (ID 3691). Skärvan är ytterst fragmentarisk och har ett svagt intryck från en tvärsnodd vid dess ena brottyta. Ytterligare dekorerad keramik har framkommit vid undersökningarna av två av de senneolitiska husen, Hus 6 och 7. Dekoren utgörs av taggtråd och sammanlagt fyra poster har registrerats med denna typ av dekor (Fnr 29, Fnr 160, Fnr 164 samt Fnr 169) (figur 21). Från Hus 7 har tre fynd gjorts, i den nedsänkta golvdelen (Fnr 29 och 160) och i ett av stolphålen (Fnr 169). Till sist kan Fnr 164 nämnas från ett stolphål ingående i Hus 6. Keramiken faller väl in med den typologiska dateringen av de två hu-

sen till senneolitikum. Ytterligare ett fragment från senneolitikum kan nämnas. Fragmentet framkom inom den västra delen av undersökningsområdet och består av ett mynningsfragment med intryck på mynningskanten (Fnr 159). Mynningsbiten påträffades i en rotvälta i samma område som husen från senneolitikum var belägna i. Dekorerad keramik från tidig medeltid framkom i tre byggnader inom undersökningsområdet, Hus 3, 4 och 5. Keramiken utgörs av Östersjökeramik som kan dateras inom perioden 1050 – 1150 AD. Sammanlagt fem poster med keramik från perioden har registrerats från de tre husen med dekor av kamstämpel (Fnr 57 och 171) samt med linjedekor (Fnr 58, 165 och 172) (figur 22). Det yngsta dekorerade, tillika yngsta påträffade,

Figur 22. Bilden visar fragment av Östersjökeramik som påträffats i de tidigmedeltida husen. Till vänster i bild syns fragment från Hus 3 med linjedekor (Fnr 165). Bilden till höger, överst, visar kamstämpeldekorerad keramik från Hus 4 (Fnr 171) och bilden till höger, nederst, visar keramik, samma dekortyp som föregående, från Hus 5 (Fnr 57). Scanning: Monica Bülow Björk.

keramiska föremålet från undersökningen utgörs av ett fragment av en kanna med vågrät linjedekor (Fnr 176) (figur 23). Godset är av protostensgods med ett troligt ursprung i Siegburg och kan dateras till högmedeltid (Torbjörn Brorsson muntligen). Fyndet gjordes i matjorden strax väst om den avbanade ytan.

En del av den odekorerade keramiken kan dateras till yngre bronsålder, eventuellt fram i äldre järnålder. Keramiken har påträffats i olika typer av anläggningar inom hela undersökningsområdet. Här kan nämnas ett mynningsfragment av fint magrad lera (Fnr 46) från kulturlagret ID 7138 i den östra delen av området. Mynningen är svagt utåtböjd med en rak mynningsrand. Ett liknande mynningsfragment (Fnr 153) påträffades strax intill i en rotvälta. I samma rotvälta framkom också perforerade keramikfragment (Fnr 154). Fragmenten härrör från ett silkärl eller glödkärl, vilka vanligen uppträder först under yngre bronsålder. Från det sekundära igenfyllningslagret i Hus 5 framkom ett fragment av en bottendel (Fnr 56) av ett gods som till sin karaktär kan liknas vid keramik från yngre bronsålder. Brottytorna på skärvan är lätt sintrade och fragmentet kan vara betydligt äldre än resterande fyndmaterial från lagret då grophuset skär de betydligt äldre byggnaderna Hus 1 och 1B från yngre bronsålder.

Figur 23. Fragment av en kanna i protostensgods med vågrät linjedekor, troligt ursprung i Siegburg (Fnr 176). Scanning: Monica Bülow Björk.

Bränd lera

Från åtta anläggningar framkom fragment av bränd lera som registrerats i sammanlagt tio fyndposter. Fyra anläggningar i den sydvästra delen av undersökningsområdet innehöll kraftigt sintrade lera som eventuellt kan ha utgjort delar av keramiska kärl (Fnr 146, Fnr 175, Fnr 152 samt Fnr 185). Fragmenten synes sakna magring varför de har registrerats som bränd lera. Ett flertal av fragmenten har emellertid rester av ett bränt material på ena sidan, liknande matskorpor på keramikvärl. De fyra posterna innehåller alla ett liknande material av kraftigt sintrade porös lera. Anläggningarna som fragmenten påträffades i, hade alla ett nära rumsligt samband. Fynden påträffades i gropen ID 2956 (Fnr 146), i den närliggande ugnen ID 1359 (Fnr 175), i ett ingångsstolphål (ID 7954) till Hus 1 (Fnr 152) samt i ett stolphål (ID 627) som har ingått i Hus 3 (Fnr 185).

Från undersökningsområdet har också förglasade fragment av bränd lera påträffats, i allt två poster. Gropen ID 2891 innehöll ett fragment av ett kraftigt och delvis förglasat fragment av bränd lera (Fnr 149). Ytterligare ett fragment med samma sintringsgrad (Fnr 180) påträffades i ovan nämnda ugn (ID 1359). Till fyndkategorin hör också ett antal fragment lerklining (Fnr 68) med tydliga pinnavtryck, både små avtryck från vidjor men också från lite större pinnar. Lerklining påträffades i Hus 4 och kan utgöra rester efter husets vägg. Slutligen kan Fnr 19 nämnas innehållandes ett fragment av en eventuell vävtyngd. Vävtyngden påträffades i ett stolphål (ID 1579) till en av de takbärande stolparna i Hus 2.

Flinta

Ett förhållandevis stort fyndmaterial av flinta påträffades inom undersökningsområdet till en sammanlagd vikt av 25,0 kilogram fördelat på 125 registrerade poster. Flintmaterialet har registrerats av Ola Kadefors, Kulturmiljö Halland. Redovisningen av materialet sker här sammanfattande varför inte alla fyndnummer och anläggningar, från vilka de har samlats in, skrivs ut. För vidare kännedom om fynd och relaterade kontexter, se bilaga 1, fyndlista.

Den största gruppen utgörs av 77 poster med avslag eller avslag/avfall som har påträffats i vitt skilda anläggningar såsom stolphål, gropar, rotvältor eller spritt liggandes på undersökningsytan. Endast cirka en tredjedel av avslagsmaterialet påträffades i den västra delen i jämförelse med den östra. Av de 77 fyndposterna med avslag innehåller fem poster avslag med retusch, varav två poster även innehål-

ler avslag med bruksretusch. Endast en post har registrerats som avslag slagna med bifacial teknik. Antalet poster med avslag som varit utsatta för kraftig värmepåverkan och därmed registrerats som brända uppgår till 19. Av dessa härrör endast två fyndposter från den västra delen. Två avslag inom en fyndpost var patinerade.

Inom undersökningsytan framkom det sammanlagt 20 kärnor som har registrerats i 15 fyndposter. Endast en av kärnorna (Fnr 124) påträffades i den västra delen av undersökningsområdet, i det nedsänkta golvet i Hus 7. Flertalet av kärnorna från den östra delen påträffades spritt liggandes på den avbanade ytan. Av kärnorna har sex stycken, fördelat på fyra poster, utgjort spånkärnor (Fnr 7, 59, 73 och 115) (figur 24). Fyra av dessa, fördelat på två poster (Fnr 7 och 115), har påträffats i en anläggning (grop ID 6011). Här påträffades också ett plattformsavslag (ingår i Fnr 115) som slagits från en av kärnorna från gropan. I samma grop samt i en rotvälta inom samma område framkom också två mikrospånkärnor (Fnr 48 och Fnr 116), varav den förstnämnda är konisk (figur

25). I den östra delen framkom det också sammanlagt sju övriga kärnor med två eller flera plattformar som fördelats över fem fyndposter (Fnr 35, 85, 100, 109 och 114). Av de övriga kärnorna har sammanlagt 3 stycken, fördelat på två fyndposter, hittats i anläggningar, Fnr 100 påträffades i kulturlagerresten ID 6356 samt två (Fnr 114) i gropan ID 6011. Slutligen kan ytterligare tre plattformsavslag nämnas (Fnr 15, 74 och 103) som påträffades på den avbanade ytan samt i en kulturlagerrest (ID 6356) i den östra delen av undersökningsområdet.

Ett flertal spån har också tillvaratagits inom undersökningsytan som har registrerats i 16 fyndposter. Av dessa innehåller sex poster spån (Fnr 8, 9, 69, 101, 118 och 127) som är funna i anläggningar och i en rotvälta inom den östra delen av området, resterande (Fnr 20, 63, 71, 76, 78, 86, 108, 121 och 143) har påträffats i alven i samma område. Ett spån (Fnr 133) framkom emellertid i en anläggning i den västra delen (stolphålet 580). Antalet hela spån utgörs av 5 stycken registrerade i en post (Fnr 118), resterande utgjordes av i allt 42 defekta eller frag-

Figur 24. En av de tre spånkärnorna (Fnr 115) som påträffades i gropan ID 6011.
Scanning: Monica Bülow Björk.

Figur 25. I samma grop (ID 6011) som spånkärnan i föregående figur påträffades i framkom också en konisk mikrospånkärna (Fnr 48). Scanning: Monica Bülow Björk.

mentariska spån. Ett av fragmenten (Fnr 76) har spår av bruksretusch. Mikrospån har registrerats i sju fyndposter (Fnr 22, 72, 91, 92, 110, 112 och 119) till ett sammanlagt antal av 16 stycken. Av dessa var ett bränt (Fnr 112). Mikrospånen påträffades spritt i den östra delen av undersökningsområdet, frånsett fyra mikrospån (Fnr 119) som hittades i en grop (ID 6011). I ytan på en grop (ID 5532) i samma område hittades också den enda mikroliten (Fnr 53) i undersökningsområdet.

Ett flertal andra föremål av flinta har också registrerats. Bland annat kan en borrh nämns (Fnr 11), även den påträffad i gropen med ID 6011. Ytterligare föremål utgörs av en 7,0 centimeter lång och 3,4 centimeter bred kärnyxa (Fnr 79) från en kulturlagerrest (ID 3925) samt en stickel (Fnr 90) påträffad i alven, alla från den östra delen av undersökningsytan. Här kan också nämnas en spånkniv med bruksretusch (Fnr 87). Från ytan i samma område påträffades också

Figur 26. En avbruten långsmal skära med något utsvängd egg (Fnr 38) från den nedsänkta golvdelen (ID 8708) i Hus 7. Scanning: Monica Bülow Björk.

tre skrapor (Fnr 61, 75 och 120). I det västra området framkom också en skrapa (Fnr 129) i gropen ID 2956 och en 7,6 centimeter lång och 2,6 centimeter bred avbruten skära (Fnr 38) från den nedsänkta golvdelen i Hus 7. Skäran har varit långsmal och har haft en något utsvängd egg (figur 26).

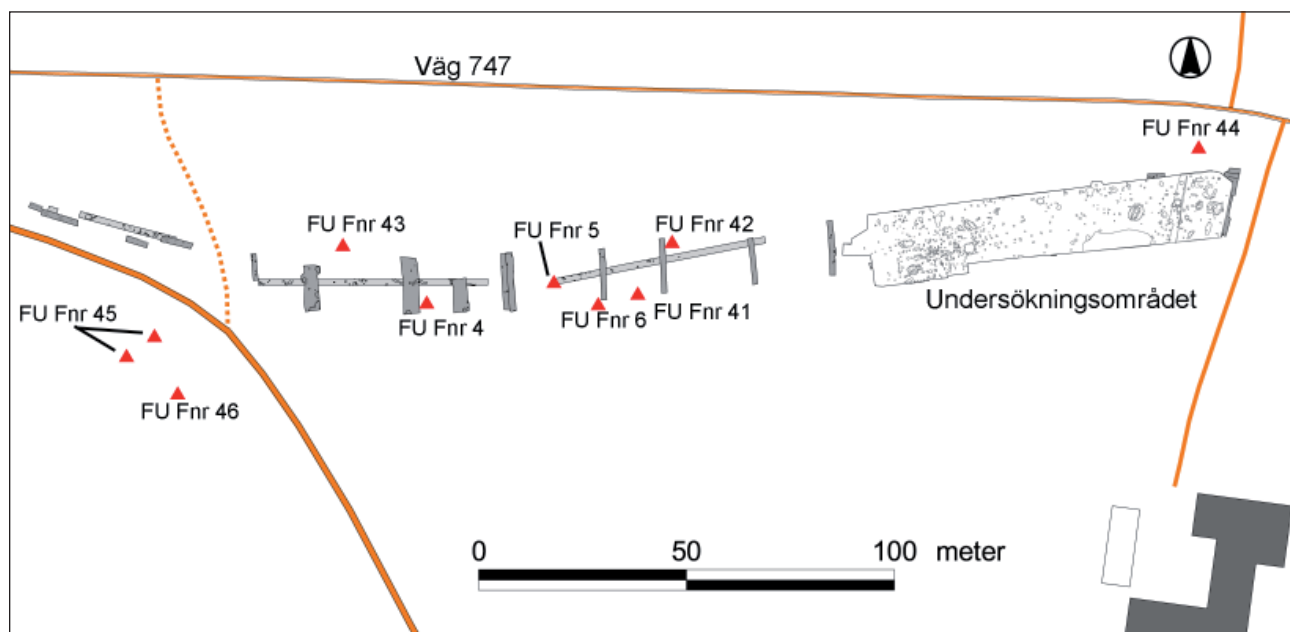
Från den östra delen av undersökningsområdet fördelade sig de registrerade fyndposterna, mellan fynd påträffade i anläggningar och fynd påträffade i alven, ungefär likartat. 50 fyndposter är knutna till anläggningar och i allt utgör 47 fyndposter flintmaterial som påträffats i alven. Troligen utgör alven i den östra delen av undersökningsområdet en nu starkt urlakad äldre markyta. Materialet representeras av vitt skilda typer av föremål samt avslag. Från den västra delen har alla flintföremål, utom ett avslag, påträffats i anläggningar, varför det i denna del troligen inte har funnits någon bevarad markyta liknande den i den östra delen.

Merparten av det påträffade flintmaterialet härör från tiden kring mellersta mesolitikum, från sen Maglemose till tidig Kongemose (7000 – 6000 BC). Det mesolitiska materialet har framförallt påträffats i den östra delen av undersökningsområdet. Av de daterbara mesolitiska fynden kan spånen, mikrospånen, kärnyxan, stickeln, spånkniven samt några spånkärnor och mikrospånkärnor nämnas. Den skära som påträffats i den nedsänkta golvdelen i Hus 7 är sannolikt tillverkad under äldre bronsålder. Utseendet på skäran antyder denna datering genom sin långsmala form och den något utsvängda eggen (Ola Kadefors muntligen).

Övriga fynd

Bland de övriga fynden som framkom vid undersökningens representeras dessa bland annat av järnslag. I allt framkom tre stycken fragment från olika anläggningar inom hela området (Fnr 157, 183 och 194). Anläggningarna som fynden påträffades i utgjordes i samma ordning av en grop (ID 4011) i den östra delen, en rotvälta strax intill en förrådsgrop (ID 2891) i den västra delen samt nämnda förrådsgrop. Sistnämnda grop innehöll också ett större bit kvarts, eller kvartsit (Fnr 106). Stycket var tydligt slaget och på dess ena sida fanns små granater. Huruvida kvartsitbiten har varit avsedd som magringsmedel eller om de granater som fanns var den primära anledningen till varför den var nedlagd i gropen låter jag emellertid vara osagt.

Ett mindre antal brända ben har också framkommit inom undersökningsområdet. I allt uppgår den

Figur 27. Figuren visar undersökningsområdet och läget på de metallfynd från förundersökningen som konserverats efter förundersökningsrapportens färdigställande. Figuren visar också schakt från utredningstillfället (ljusgrå) (Wranning 2007) och från förundersökningen (mörkgrå) (Mattsson 2007) samt från den kompletterande förundersökningen av den västra delen (mörkgrå) (Svensson 2008 a). Skala enligt skalstocken.

totala vikten till 17,2 gram fördelat på sju poster (Fnr 187, 188, 189, 190, 191, 192 och 193) som påträffats i sex anläggningar. Anläggningstyperna med brända ben har varit av helt skilda slag. Bland annat har det nedsänkta golvet innehållit brända ben (Fnr 192) i likhet med igenfyllningslagret i Hus 5 (Fnr 190) och gropen ID 2956 (Fnr 193). Benmaterialet har inte analyserats. I det nedsänkta golvet påträffades också en underliggare till en malsten (Fnr 196).

Konservering av fynd från utredning och förundersökning 2007

Vid den arkeologiska utredningen och förundersökningen 2007 påträffades ett antal metallföremål vid metalldetekteringen av området. Undersökningsområdet var vid de två tillfällena större än det som slutligen kom att undersökas (figur 27). Metallföremålen sändes för konservering till Studio Västsvensk Konservering (SVK) samma år. Konserveringen skedde 2008 efter förundersökningsrapportens färdigställande (Bilaga 8). Sammanlagt tio fragment av metallföremål har sänts till SVK för konservering och

en kort beskrivning av ett urval av fynden sker här.

Drygt 50 meter väst om slutundersökningsområdet påträffades ett förgyllt fyrflikigt rembeslag av kopparlegering (FU Fnr 41). Två flikar saknas. Beslaget har stämpel/punsornamentik med bevarad förgyllning på framsidan samt i dess fördjupningar. I beslagets centrum har en nit av kopparlegering varit fästad vid remmen (figur 28). Direkt norr om undersökningsområdets nordöstra del framkom också ett litet gjutet stjärnformat föremål (FU Fnr 44). Föremålet, som eventuellt kan vara ett hänge, har sju strålar av vilka en stråle är längre än övriga. Föremålen har ej kunnat dateras. Slutligen kan ett treflikigt spänne med djup dekorrelief (FU Fnr 45) nämnas som påträffades knappt 200 meter väst om slutundersökningsområdet. Det treflikiga spännet bestod av två fragment som vid konserveringen kunde sammanfogas till ett. Dekoren består av akantusornamentik och kan dateras till 800–900-talet AD (Skibsted Klæsøe 2001:232). På baksidan av spännet finns rester efter ett skikt av tenn. Spännet består i övrigt av kopparlegering (figur 28).

Figur 28. Två av de konserverade fynden från förundersökningen, ett förgyllt fyrflikigt rembeslag av kopparlegering (FU Fnr 41) och fragment av ett treflikigt spänne med akantusornamentik (FU Fnr 45).

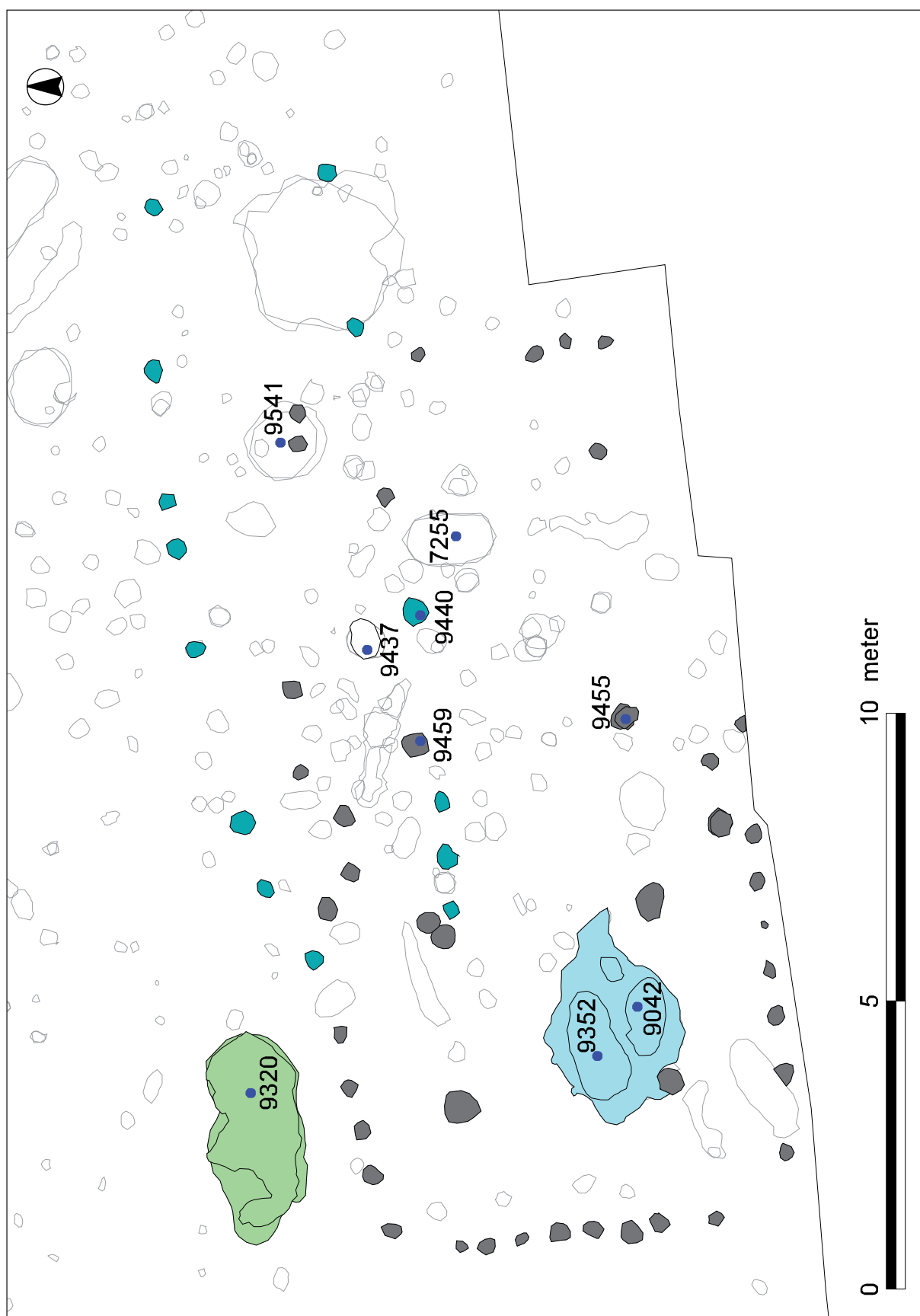
av anläggningar varav fyra prover togs från Hus 3, 4 samt Hus 5, ett prov från ugnen med ID 1359 samt ett från en grop (ID 2956). I detta avsnitt görs en mer överskådlig sammanfattning varför en närmare redogörelse för innehållet i proverna hänvisas till Bilaga 5 samt respektive provtagningsanläggnings beskrivning.

Fyra prover togs ur kontexter tillhörande tre huskonstruktioner från tidig medeltid. De fyra proverna innehöll främst ett större antal fröer av svinmålla men här fanns också nedslag av vanligt korn, naket korn, skalkorn samt emmervete och ospacificerad säd. Sistnämnda fyra frösorter påträffades i provet P 9440 vilket var taget ur ett stolphål tillhörande Hus 3. Ett av proverna (P 9352 taget ur en större nedgrävning i Hus 5) innehöll endast obrända fröer från svinmålla, se vidare Bilaga 5.

Kvarvarande två prover, P 9437 taget från en ugn (ID 1359) samt P 7255 taget från gropen ID 2956, innehöll båda ett likartat frömaterial. Framförallt fanns det i proverna en stor andel naket korn och hirs.

Makrofossilanalys

Den makrofossila analysen från lokalen i Stafsinge har utförts av Håkan Ranheden, UV Mitt, Stockholm, och har resulterat i ett rikt makrofossilt material. Sex prover har analyserats av sammanlagt nio prover. Proverna togs ur anläggningar från undersökningsområdets västra del, (figur 29). Vid undersökningen av anläggningarna i den östra delen siktades (sikt med 1 millimeters diameter) fyllningsmaterialet i ett urval anläggningar för att erhålla träkolsfragment och makrofossiler. Något makrofossilt material påträffades ej i dessa anläggningar. Proverna togs från olika typer

Figur 29. Fördelning av makrofossilprover tagna inom undersökningsområdet. De huskonstruktioner i vars anläggningar prover tagits ur har markerats, Hus 1 (grå), Hus 3 (blågrön), Hus 4 (grön) samt Hus 5 (ljusblå). Skala 1:100.

Med en relativt jämn fördelning proverna emellan innehöll de sammanlagt 47 fröer av naket korn och 45 av hirs. Här fanns också en stor andel fröer av vanligt korn och olika ruderväxter, se vidare Bilaga 5. De två anläggningarna har, utifrån sitt fyndmaterial, sannolikt varit samtida. Samtidigheten kan också styrkas genom det ensartade makrofossila materialet vilket även kan indikera att de två anläggningarna har haft ett funktionellt samband, ugn för rostning – grop för förvaring. Fyndmaterialet i de två är också av liknande art med kraftigt sintrade keramiska fragment, se vidare under anläggningarnas respektive beskrivning. En alternativ tolkning kan vara att fröerna utgör rester efter aktiviteter i något av de två husen (Hus 1 och 1B) som kan dateras till yngre bronsålder inom samma läge i undersökningsområdet. Eventuellt har de två utgjort funktionella enheter i ett av husen.

En stor del av det analyserade makrofossila materialet kan härledas till bronsålderns odling. En stor andel hirs har förekommit vilket tillhör ovanligheterna för undersökningar av boplatser i landet. Hirs dyker emellertid upp då och då, framförallt i kontexter från yngre bronsålder i södra Sverige. Från Halland har hirs tidigare påträffats och daterats till yngre bronsålder – tidig förromersk järnålder i just Stafsinge. Den intilliggande undersökta lokalen Stafsinge RAÄ 116 innehöll två hus (Hus 2 och 4) från perioden med spår av hirs (Nicklasson 2001:88ff). Ytterligare en lokal inom länet har innehållit hirs, Brogård, RAÄ 71, Snöstorp socken. I Brogård påträffades hirs i en avfallsgrop som genom träkol har daterats till slutskedet av senneolitikum – tidig äldre bronsålder (3470 ± 70 BP [BETA 44780]) (Carlie 1993:67; Regnell 1993:39f). Den värmekrävande hirsens odling kan eventuellt ha upphört att odlas just på grund av temperaturnedgången under slutet av perioden. Ser man till övriga Europa sker samma sak där, hirsens odling gör ett tydligt gästspel i norra Europa under den yngre bronsåldern. Användningsområdena för hirs är både som gröt och bröd men hirsens odling kan även jäsas till en svagt alkoholhaltig dryck. I Östeuropa får hirsens fäste som just till jäsningsdryck, vilket den har använts till fram i nutid. I övriga Europa synes dock odlingen av hirs försvinna vid bronsålderns slut (Viklund 2001:217).

Vedartsanalys

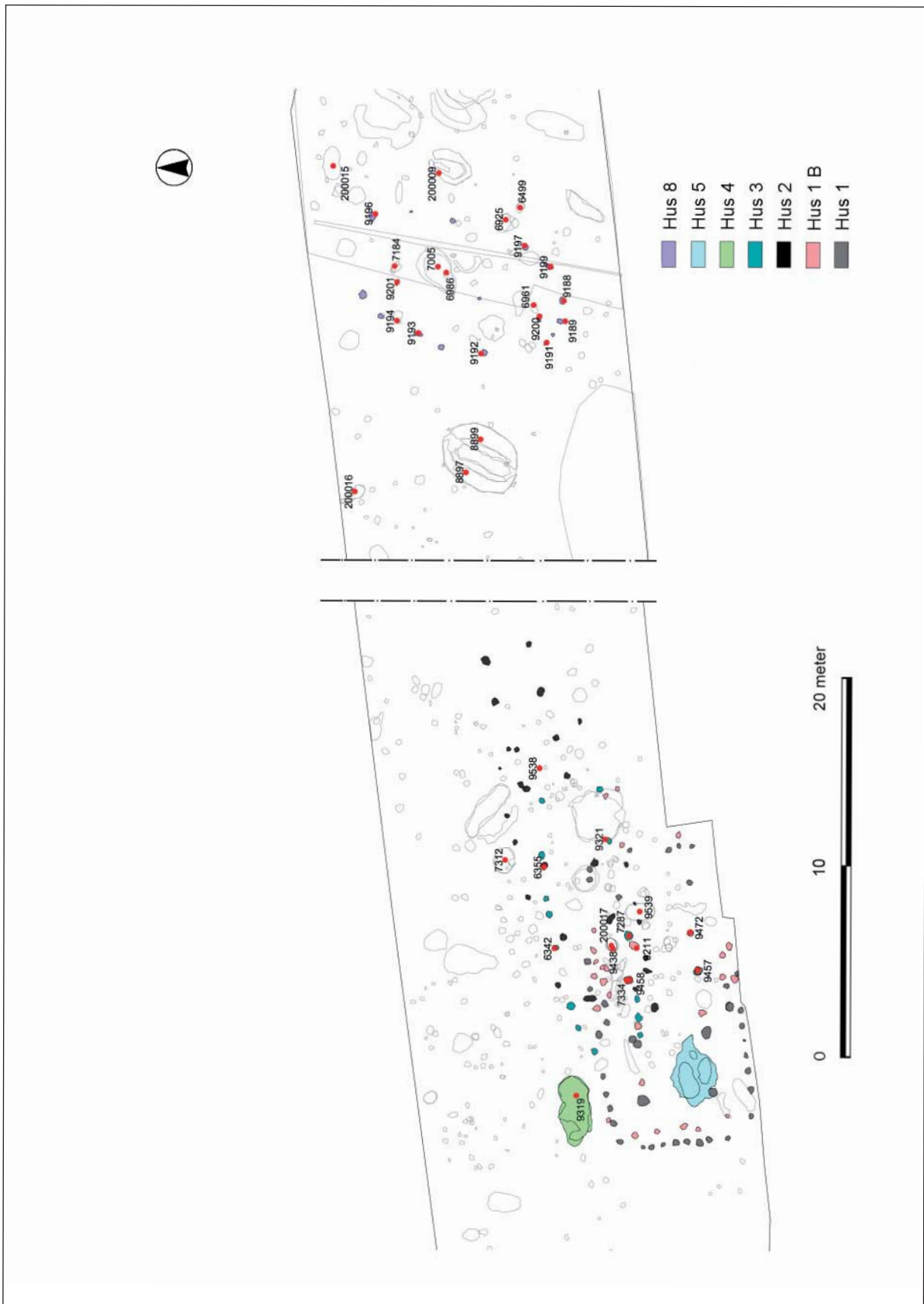
Ett större träkolsmaterial har vedartsbestämts från olika anläggningar inom undersökningsområdet (figur 30). Sammanlagt 21 prover har analyserats. Den största gruppen anläggningar med analyserat träkol är

stolphål (15 stycken) näst följt av två gropar och två igenfyllningslager (ett i Hus 4 och ett i Hus 7) samt slutligen ett prov från ett kulturlager. I alla prover, frånsett två (P 200015 och 6499) fanns träkolsfragment av ek (*Quercus*). Av de 15 stolphål med prover som analyserats innehöll fyra enbart ek medan de resterande innehöll ek tillsammans med björk (i allt nio prover). Ett av dessa prover innehöll också tall samt ett innehöll nötskal från hassel. Resterande två prover som tagits från stolphål innehöll, tillsammans med ek, nötskal från hassel (*Corylus*) (ett prov) samt tall (*Pinus*) (ett prov). Från två av groparna inom undersökningsområdet togs prover som innehöll träkolsfragment av ek och björk respektive enbart ek. I det sekundära igenfyllningslagret (ID 9224) i Hus 4 togs ett prov (P 9319) som innehöll ek och björk samt i det nedsänkta golvet (ID 8708) i Hus 7 togs också ett prov (P 9321) som enbart innehöll ek. För vidare beskrivning se bilaga 4.

Lipidanalys

En av frågeställningarna inför undersökningen av RAÄ 117 var inriktad mot den senneolitiska periodens nedsänkta golvdelar som i en del fall påträffas i tvåskeppiga hus från perioden. De nedsänkta golvpartiernas funktion är svårtolkad varför olika typer av naturvetenskapliga prover kan ligga till grund för en ökad förståelse av deras funktion. Under sommaren 2007 undersöktes två hus med nedsänkta golvdelar i Tjärby, RAÄ 69, Veinge socken (Wranning manus). Från en av dessa försänkta golvpartiers fyllningslager togs lipidprover för att utföra fetttsyreanalyser på. Analysresultaten visade på fettsyror från både växt- och djurriket som hade ansamlats i anläggningen. Resultaten från Tjärby har emellertid saknat liknande lokaler med utförda lipidanalyser för jämförande studier av materialet. När det vid förundersökningen av RAÄ 117 stod klart att här kunde finnas ytterligare ett nedsänkt golvparti från senneolitikum i Halland fanns det därmed en möjlighet att utöka det jämförande materialet med lipidanalyser från det nu påträffade golvpartiet.

Inom undersökningsområdet togs sammanlagt sex prover som har analyserats av Sven Isaksson på Arkeologiska forskningslaboratoriet, Stockholms Universitet, bilaga 7. Två prover togs i det nedsänkta golvpartiets igenfyllningslager (P 9324 och 9325) intill en upp- och nedvänd malsten. Ytterligare fyra prover togs, två från andra kontexter från senneolitikum samt två i alven inom ett område som innehöll en mindre frekvens av anläggningar. De fyra proverna

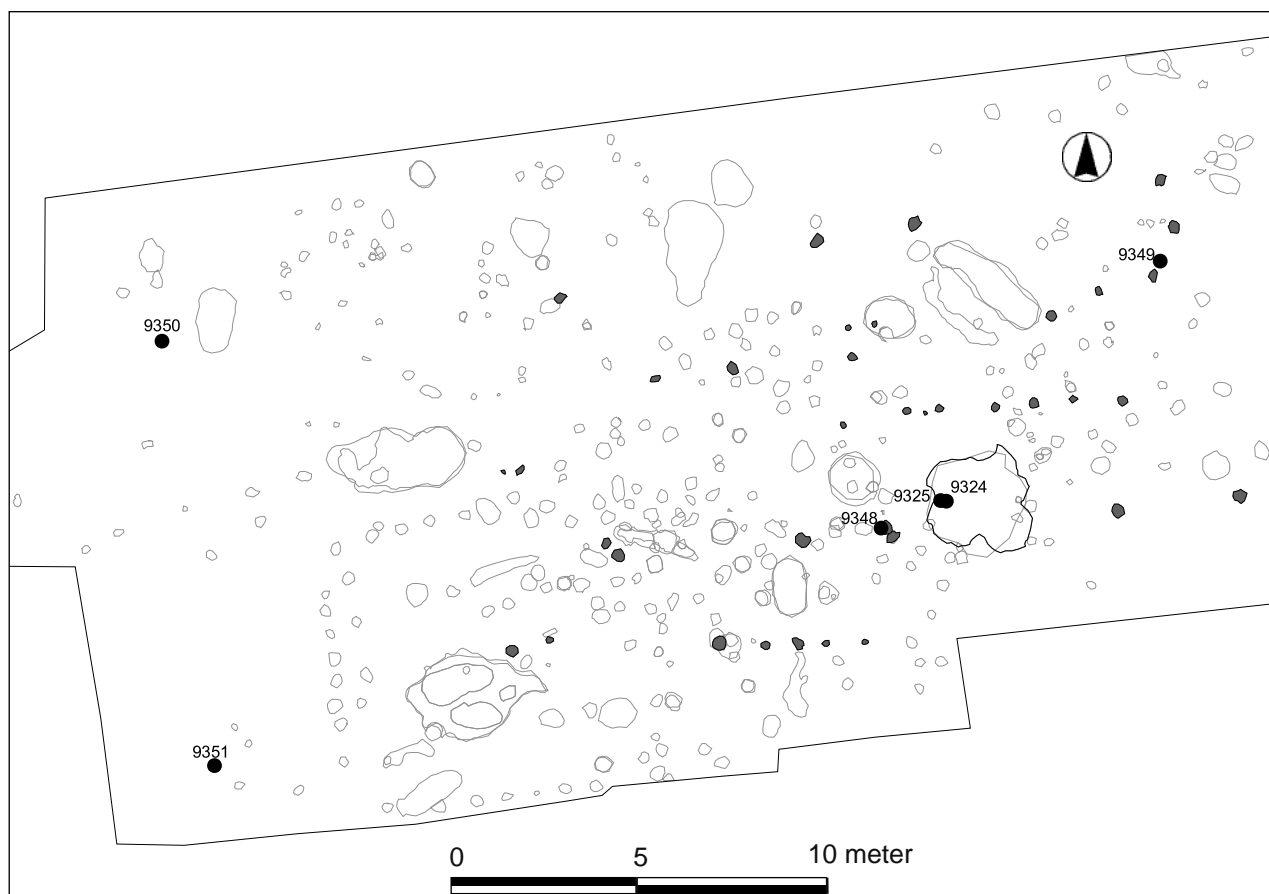
Figur 30. Fördelningen av samtliga vedartsprover inom undersökningsområdet, varav 21 har analyserats. De huskonstruktioner i vars anläggningar prover tagits ur har markerats, se teckenförklaring. Skala 1:300.

var avsedda som referensprov för analyserna av de två förstnämnda proverna. Ett av proverna (P 9348) togs i ett stolphål till en av de takbärande stolparna (ID 6643) intill det nedsänkta golvparket i Hus 7. Ett prov (P 9349) togs också i ett stolphål (ID 2775) till en väggstolpe i Hus 6. Slutligen togs två prover (P 9350 och 9351) i alven i den nordvästra respektive den sydvästra delen av undersökningsområdet (figur 31).

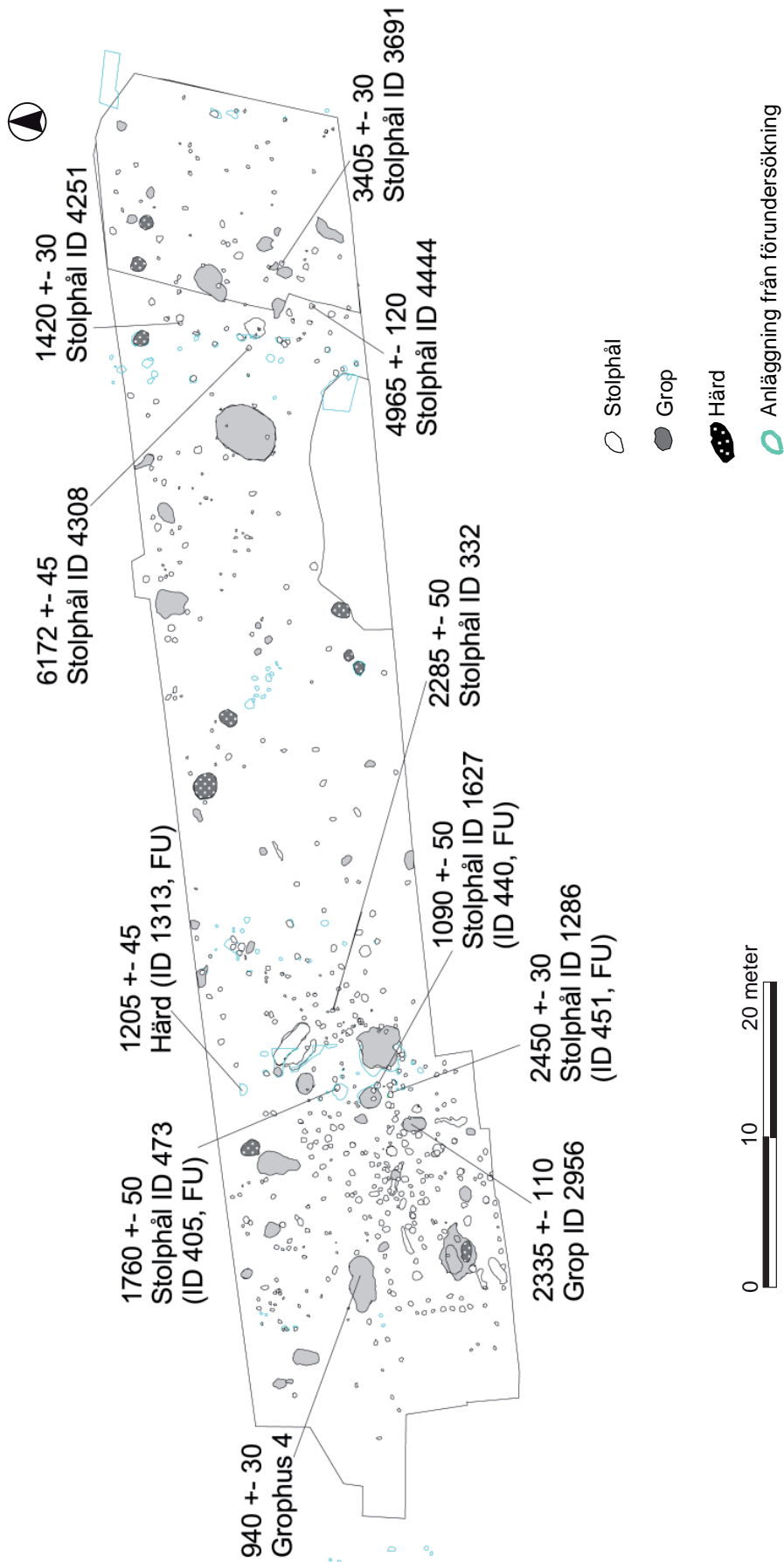
Proverna har uppvisat liknande föreningar av nedbrutet växtmaterial från gräsväxter och lövträd. Inslagen av dessa fetter kan emellertid härröra från recenta inblandningar av växtdelar såsom rötter och liknande. Särskiljande mellan proverna från det nedsänkta golvparket och de fyra referensproverna är en större halt av animaliska fetter i golvlaget. Här är kvoten kolesterol per β -sitosterol högre än i referensproverna. Kolesterol påträffades enbart i dessa två prover och produceras framför allt av djur. β -sitosterol produceras endast av växter och påträffades i tre av proverna (från ett av proverna i golvlaget samt i de två proverna tagna i alven).

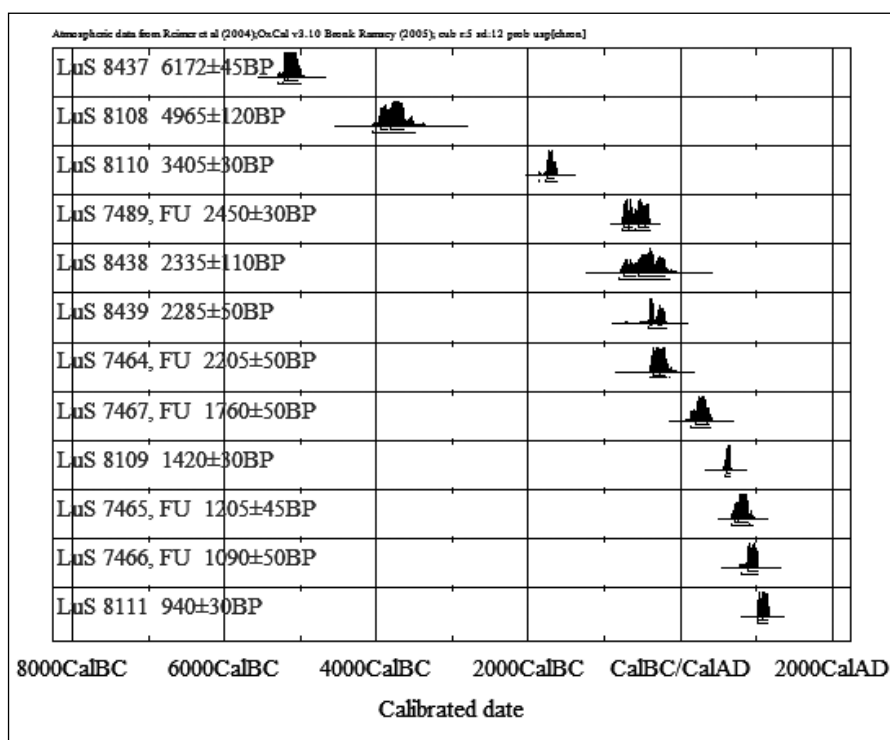
Vid lipidanalyserna från Tjärby rörde en frågeställning huruvida den nedsänkta golvdelen kunde ha fungerat som rök eller tork. I proverna har därför också indikationer på rök sökts för att möjliggöra en jämförande analys mellan de två olika nedsänkta golven. Proverna innehöll inte några spår som exklusivt härrör från rök men ett visst tecken på innehåll av ämnen från gran eller tall (*Pinaceae*) påträffades i proverna från golvlaget. Huruvida spåren härrör från rökning eller torkning i den nedsänkta golvdelen kan emellertid inte fastslås då det lika gärna kan peka på hantering av harts eller tjära.

Lipidanalysen har gett ett nytt referensmaterial i fråga om de senneolitiska husens nedsänkta golv men också ett jämförande material från sekundära fyllningar i stolphål ingående i huskonstruktioner från samma period. Analysresultaten kan indikera på hantering av harts eller tjära, eller att det faktiskt har funnits någon form av rök kopplad till golvet. Vad som talar emot detta är avsaknaden av en härd, vilket det fanns i huset i Tjärby. Vidare visar analysen på spår av djurfetter som kan utgöra lämningar av

Figur 31. Fördelningen av lipidprover inom undersökningsområdet. De två huskonstruktionerna, Hus 6 i norr och Hus 7 i söder är markerade i grått. Skala 1:200.

Figur 32 och tabell. Samtliga ^{14}C -dateringar från undersökningen, samt från förundersökningen (FU) inom undersökningsområdet. Skala enligt skalstocken.

mathållningen i huset. Det går i dagsläget inte att närmre förstå en specifik funktion på det nedsänkta golvet men vidare analyser och jämförelser med andra material kan komma att öka denna nyvunna kunskap.

Resultaten visar därmed på möjligheterna att undersöka konstruktioner ur andra perspektiv med hjälp av lipidanalyser tagna ur kulturpåverkad jord. De analyserade proverna kan tillsammans med ett större jämförande material från olika lokaler komma att öka kunskapen om förhistoriska aktiviteter framöver.

^{14}C -datering

Sammanlagt sju anläggningar inom undersökningsområdet har daterats. Framförallt har vedartsanalyserat träkol från anläggningarnas fyllningar använts men i ett fall har ett korn av hirs daterats. Vid redogörelsen för de erhållna dateringarna kommer också dateringar som gjordes i samband med förundersökningen att tillfogas, sammanlagt fem stycken (för vidare beskrivning av daterade anläggningar från förundersökningen, se Mattsson 2007).

Vid förundersökningen daterades sammanlagt fem anläggningar som kort redovisas här. De kan även ses i tabell 2 samt i figur 32 som visar samtliga ^{14}C -dateringar i undersökningsområdet. I allt tre

stolphål har daterats vid förundersökningen. Stolphålet ID 1286 (FU ID 451) har daterats till 2450 ± 30 BP (LuS 7489) och faller därmed inom, den med ^{14}C -metoden, svårdaterade perioden mellan yngre bronsålder och äldre järnålder. Vidare daterades ett stolphål (ID 1627), till 1090 ± 50 BP (LuS 7466) vilket därmed ger perioden vikingatid. Slutligen daterades ett stolphål (ID 473), som tolkas ha ingått i Hus 2, till 1760 ± 50 (LuS 7467), vilket placerar stolpen inom yngre romersk järnålder. En härd (FU ID 1313) daterades centralt inom undersökningsområdet till 1205 ± 45 (LuS 7465). Härden återfanns inte vid slutundersökningen. Inom den nordvästra delen av förundersökningsområdet daterades ytterligare en härd (ID 1759) till 2205 ± 50 (LuS 7464), vilket placerar den i tid till förromersk järnålder. Denna del av förundersökningsområdet har inte varit aktuell för undersökning vid slutundersökningsskedet.

Vid slutundersökningen har sammanlagt sju anläggningar daterats genom analyserat träkol eller makrofossil. Anläggningarna har främst utgjorts av stolphål, varav tre från Hus 8, men även från sekundära återfyllningslager i en grop samt i Hus 4. Från tre av stolparna i Hus 8 har träkol daterats. Ett kolfragment av björk (P 9188) från en stolpe (ID 4444) har daterats till 4965 ± 120 BP (LuS 8108) samt

stolpen ID 3691 daterades genom ett kolfragment av hasselnöt (P 9197) till 3405 ± 30 BP (LuS 8110). Slutligen daterades stolphålet ID 4308 genom ett träkolsfragment av björk (P 9192) till 6172 ± 45 BP (LuS 8437). Av de tre dateringarna är det förstnämnda som faller väl in med den typologiska dateringen av Hus 8. Inom samma område som Hus 8 daterades ytterligare ett stolphål (ID 4251) genom ett kolfragment av björk (P 9194). Dateringen gav ett resultat som visar på att området har brukats även under vendeltid, 1420 ± 30 BP (LuS 8109). Ett av grophusen (Hus 4) i den västra delen av undersökningsområdet har genom ett kolfragment av björk (P 9319) daterats till 940 ± 30 BP (LuS 8111) och faller därmed väl in i perioden tidig medeltid. Från gropen ID 2956 togs ett makrofossil av hirs (P 7255) för datering, vilket resulterade i 2335 ± 110 BP (LuS 8438). Slutligen daterades ett träkolsfragment av ek från ett stolphål (ID 332) i den västra delen av undersökningsområdet till 2285 ± 50 BP (LuS 8439).

De erhållna dateringarna från förundersökningen och slutundersökningen i området visar att platsen har brukats kontinuerligt från yngre bronsålder och fram i tidig medeltid. En fastare bebyggelseetablering har emellertid skett i området redan vid tiden kring senneolitikum – äldre bronsålder. Två huslämningar från perioden har påträffats och nästföljande bebyggelsefas kan ha skett vid slutet av bronsåldern, också vid denna tid i form av två hus. De senare husen har typologiskt daterats till den tidiga delen av yngre bronsålder men dateringarna kan eventuellt dras fram i tid till slutskedet av perioden. Liknande hus har i närområdet tidigare daterats till just bronsålder – äldre förromersk järnålder. Att människor har vistats i området under tidigare perioder visas också i dateringarna men även bland de föremål och det tidigneolitiska hus som framkommit vid undersökningarna.

Pedagogisk verksamhet

Intresset för arkeologiska undersökningar har visat sig stort. Framförallt har grundskolan visat intresse av att låta eleverna få ta del av visningstillfällena under lektionstid. Ofta företas emellertid arkeologiska undersökningar i områden långt från skolor och är därmed inte så enkla att ta sig till. Besöken på sådana platser blir därför ett logistiskt problem varför skolorna inte kan ta sig till undersökningsområdena i den utsträckning som de önskar. Undersökningen inom Stafsinge 5:2 var emellertid belägen i närhet

till Falkenbergs Montessoriskola som på ett tidigt stadium visade ett stort intresse för undersökningen av platsen.

Ett visningstillfälle bokades därmed in för skolan. Skolans elever delades vid visningstillfället in i två grupper och fick därefter ta del av två i tid och rum vitt skilda områden. En grupp startade i den östra delen där de fick ta del av de mesolitiska och neolitiska periodernas fynd och anläggningar. Samtidigt fick den andra gruppen en visning av de undersökta lämningarna och fynden från bronsålder och tidig medeltid i den västra delen. Grupperna bytte sedan plats med varandra och fick på så sätt lite mer variation i visningen genom att lyssna på två olika personer samt ta del av två olika platser inom undersökningsområdet. Totalt erhöll varje grupp cirka en timmes visning fördelat på två halvtimmar.

Slutsats Mesolitikum

Redan från mellersta mesolitikum finns spår efter att människor har tagit området i bruk. Från undersökningsområdet framkom inom en mindre avgränsad del ett större flintmaterial från perioden sen Maglemose – tidig Kongemose, cirka 7000 – 6000 BC. Från en grop inom den östra delen påträffades en koncentration av ett större flintmaterial med bland annat ett flertal spånkärnor och spån. Området kan under perioden ha bestått av en tallskogsbevärdad miljö, ett vedmaterial som också påträffades i den flintbemängda gropen, och strax öster om undersökningsområdet kan ett våtmarksområde ha funnits. Terrängen faller här och tidigare undersökningar har visat att det i dess underliggande alv finns större sjöar av järnutfällningar som kan ha uppstått till följd av vattensamlingar. Landskapet kan alltså ha varit mer våtmarksbetonat och platsen kan ha fungerat som en säsongsboplats intill ett mindre våtmarksområde. Flintmaterialet som påträffats vid undersökningen kan utgöra delar av ett kvarlämnat flintmaterial som var avsedda att användas vid kommande säsonger. Av allt att döma återvände inte dessa människor hit och materialet blev kvar i 8000 år.

Neolitikum

Den neolitiska perioden representeras i området av en tidig fast bebyggelse. Ett mindre och ovalt format hus (Hus 8), vars väggar eventuellt har varit lerklinade, har anlagts i undersökningsområdets östra del vid tiden kring 3800 – 3600 BC. Från ett

av husets stolphål har ett träkolsfragment av björk daterat huset till perioden. Från samma stolphål fanns också fragment av ek. Miljön kring den tidigneolitiska gården kan, sett till de få indikationerna i materialet, ha bestått av lövskog.

Under den senare delen av neolitikum har två hus kunnat fastställas. De två husen (Hus 6 och 7) har eventuellt utgjort en gård som byggts om vid ett tillfälle. Sett till de två husens placering intill varandra finns indikationer på att gårdsläget har varit väl etablerat varför huset byggs upp igen inom samma yta. Fyndmaterialen från husen daterar dem till senneolitikum – äldre bronsålder. Materialet representeras här främst av taggtrådsdekorerad keramik och en avbruten avlång flintskära. De två fyndkategorierna påträffades i en nedsänkt golvdal i Hus 7 och liknar till stora drag det material som framkom i ett hus från samma period i Tjärby, RAÄ 69, Veinge socken. Vad den nedsänkta golvdelen har haft för funktion i huset återstår att undersöka men att slående likheter i material och till viss del även i lipidrester med det som undersökts i Tjärby, har gett goda förutsättningar att forska vidare inom frågan. I det kringliggande området har det tidigare påträffats ett stort antal lösfynd från perioden och dessa sammantaget med gjorda undersökningar i området visar att landskapet i Stafsinge har varit livligt besökt under perioden.

Bronsålder

Under bronsålderns äldre skede inräknas den senneolitiska bebyggelsen som har funnits i området. Vad gäller periodens yngre del har två hus kunnat identifieras vilka har utgjort en gård som byggts om vid ett tillfälle (Hus 1 och 1B). Gårdsläget har utgjorts av ett tidstypiskt hus från perioden och huset har byggts om och ersatts rakt ovanpå det äldre. ¹⁴C-dateringar och fyndmaterial sammantaget med de typologiska särdragen hos de två husen visar att området har varit i bruk under i stort sett hela den yngre bronsåldern. Ett antal anläggningar från den senare perioden har undersökts i närheten av de två husen och har genererat ett fyndmaterial bestående av framförallt keramik. Från perioden härrör också ett fragment av en lövkniv från yngre bronsålder och en pilspets med urnupen bas från senneolitikum – bronsåldern.

Närområdet till undersökningsområdet i Stafsinge har under den yngre bronsåldern varit bebyggd med ett flertal hus av vilka några kan ha varit samtida (exempelvis den närbelägna lokalen RAÄ 116). Bebyggelsen kan i området ha varit etablerad inom

en byliknande organisation där ett flertal gårdar har ingått i gemenskapen.

Järnålder och medeltid

Järnåldern representeras inom undersökningsområdet av ett hus (Hus 2) från den senare delen av romersk järnålder. Huset har daterats både typologiskt och genom en ¹⁴C-datering från förundersökningen. Aktiviteterna under perioden representeras sedan av härdar som anlagts under vendeltid och vikingatid. Mänsklig närvaro visas också genom det fragment av ett treflikigt spänne som påträffats väst om undersökningsområdet. Vid vikingatidens slutskede och början av medeltiden anläggs på platsen en gård med ett hus (Hus 3) med två tillhörande grophus (Hus 4 och 5). De tre byggnaderna inom gården har alla kunnat dateras genom fynd av keramik och i ett fall även genom en ¹⁴C-datering. Strax efter gårdens etablering anläggs också Stafsinge gamla kyrka, endast ett stenkast nordost om gården. Ett par århundraden senare, under högmedeltid, framställs kannor i Siegburg av vilka ett fragment har letat sig fram ur myllan i Stafsinge.

Sammanfattning

Inför planeringen av en ny sträckning av Väg 747 genom fastigheten Stafsinge 5:2 har en del av den sedan tidigare kända fornlämningen RAÄ 117, Stafsinge socken, undersökts. RAÄ 117 uppdagades redan vid de arkeologiska utredningarna inför Västkustbanans utbyggnad under 1990-talet. År 2007 blev således området återigen aktuellt för en arkeologisk insats i och med anläggandet av den nya vägsträckningen. En arkeologisk utredning följt av en arkeologisk förundersökning utfördes därmed under året. Under påföljande år 2008 skedde en kompletterande förundersökning av ett delområde samt en slutundersökning av en del av den östra delen av fornlämningsområdet. Vid de olika faserna av det arkeologiska arbetet har ytan sökts av med metalldetektor vilket resulterat i fynd från bland annat vikingatid och historisk tid. Undersökningen har ökat kunskapen om området i Stafsinge från framförallt mesolitikum fram till tidig medeltid och inom den 1420 m² stora undersökningsytan har sammanlagt nio hus identifierats från tidigneolitikum – tidig medeltid.

Resultaten från undersökningarna har visat på en tidig mänsklig närvaro på platsen redan från sen Maglemose till tidig Kongemose, alltså runt 7000 – 6000 BC. Ett större fyndmaterial av slagen

flinta, som exempelvis spån och spånkärnor påträffades i ett urlakat kulturlager/äldre markyta inom undersökningsområdets östra del. Platsen kan vid tiden ha fungerat som en säsongsboplats i ett barrskogsbeväxt landskap. Cirka 3000 år senare har den första kända bebyggelsen etablerats i området i form av ett mindre tvåskeppigt hus. Huset har daterats till den tidigneolitiska perioden, 3815 – 3640 BC (1 sigma). Landskapet har nu också skiftat karaktär till att domineras av lövskog. Nästföljande bebyggelse under den neolitiska perioden sker i dess senare del. Vid tiden för senneolitikum, 2300 – 1700 BC, har två hus identifierats inom området. Husen har varit tvåskeppiga och ett av dem har haft en nedsänkt golvdel. Konstruktionen på husen och det fyndmaterial som påträffades i dem gör att deras brukningstid även kan dateras till den allra tidigaste delen av äldre bronsålder.

Området har under den senare delen av bronsåldern åter bebyggts. Perioden representeras av två hus som anlagts inom samma läge, troligen av samma gård. Ett antal övriga anläggningar har genom fyndmaterial också kunnat kopplas till perioden. Nästföljande bebyggelsefas inträffar under romersk järnålder med ett hus vars brukningstid daterats till slutskedet av perioden, 210 – 350 AD, (1 sigma). Området har även varit i bruk under vendeltid och vikingatid. Några byggnader har inte kunnat identifieras men träkol från ett stolphål respektive en härd från förundersökningen har daterats till vendeltid och träkol från ett stolphål har vid förundersökningen daterats till vikingatid. Den yngsta bebyggelsen inom undersökningsområdet har kunnat beläggas till tidig medeltid genom ett hus med två tillhörande grophus. Fynd i anläggningarna samt ¹⁴C-daterat träkol har enstämmigt daterat byggnadernas brukningstid till andra hälften av 1000-talet och början av 1100-talet. Utöver bebyggelsen under nämnda perioder har föremål och ¹⁴C-dateringar från andra perioder visat att området varit brukat av människor från mesolitikum fram till idag. Det får mig att undra hur gammal Väg 747 är.

Referenser

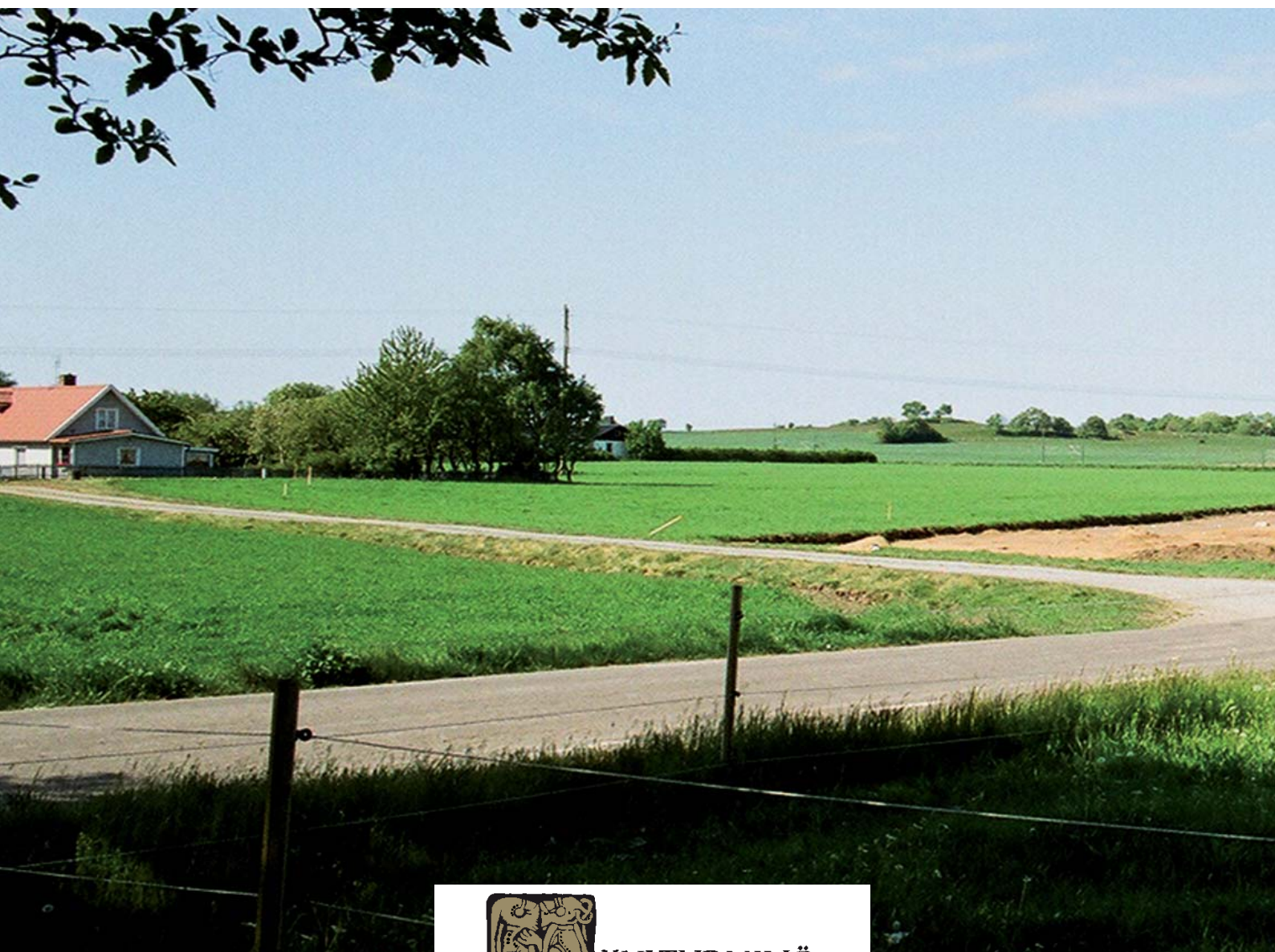
- Artelius, T. 1994. *Arkeologisk utredning. Dubbelspår för järnväg, Torebo-Heberg, Falkenbergs kommun, Halland. Arkeologiska utredningar*. UV Väst 1994:27. Riksantikvarieämbetet.
- Artursson, M. 2005. Byggnadstradition. I: Lagerås, P. & Strömberg, B. *Bronsåldersbygd 2300 – 500 f.Kr. Skånska spår – arkeologi längs Västkustbanan*. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Stockholm.
- Bender Jørgensen, L. & Eriksen, P. 1995. *Trabjerg. En Vestjysk landsby fra vikingetiden*. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter XXXI:1. Jysk Arkæologisk Selskab. Aarhus.
- Carlie, L. 1992. *Brogård – ett brons- och järnålderskomplex i södra Halland*. Dess kronologi och struktur. Hallands läns museers skriftserie N° 6. Lund.
- Carlie, L. 1993. *Halland, Snöstorps socken, Brogård*. Arkeologisk undersökning 1989 – 90. Hallands läns museer, Uppdragsverksamheten, Halmstad 1993. Halmstad.
- Håkansson, A. (manus). Furudal. Boplatzlämningar från järnålder och medeltid. RAÄ 326, Skogaby 2:31, Veinge socken, Laholms kommun. Arkeologisk undersökning 2007.
- Johansson, G. 2008. *Vendisk keramik i Träslöv*. Halland, Träslövs socken, Träslöv 3:2, RAÄ 169. UV Väst rapport 2008:19.
- Kadefors, O. 2009. Boplatser i Stafsinge. Arkeologisk förundersökning 2008. Halland, Stafsinge socken, Stafsinge 7:1, Stafsinge RAÄ 129, 130, 131 och Falkenberg stad RAÄ 48. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Arkivrapport
- Mattsson, L. 2007. Från sten till järn längs med Väg 747. Arkeologisk förundersökning 2007. Halland, Stafsinge socken, Stafsinge 5:2, RAÄ 117:1. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Arkivrapport.
- Mattsson, L. 2009. Den arkeologiska undersökningen. I: Mattsson, L. & Svensson, M. 2009. *Om en gård i Labolm för 3000 år sedan*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2009:2. Halland, Laholm, Altona 2:1, RAÄ 38, Sofieroleden. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Nicklasson, P. 2001. Arkeologisk undersökning vid Raä 116. I: Johansson, N., Streiffert, J. & Wranning, P. (red.) *Teknisk rapport från de arkeologiska undersökningarna av Raä 116, 118, 120 och 122 i Stafsinge socken, Halland*. Hallands läns museer Landsantikvarien och Riksantikvarieämbetet. (Landskap i förändring volym 3). Göteborg.
- Regnell, M. 1993. Äldre bronsålderns odling. Nya kunskaper genom fynd från södra Halland. I: Eklund, Yvonne & Rosengren, Erik (Reds), *Utskrift*. Nr 3. Stiftelsen Hallands läns museer.
- Skibsted Klæsøe, I. 2001. Trefligede spænder fra Uppåkra. I: Hårdh, B. (red), Uppåkra. Centrum och

- sammanhang. Uppåkrastudier 3. Acta Archeologica Lundensia, Series in 8°, No. 34.
- Stilborg, O. 2002. Yngre bronsålder – B-gruppen samt övriga kärl i period V – VI (ca 825 – 500 f.Kr.) I: Lindahl, A., Lindahl, D. & Carlie, A. (red.) *Keramik i Sydsverige, en handbok för arkeologer*. Keramiska Forskningslaboratoriet. Monographs on ceramics 1. Malmö.
- Svensson, M. 2006. Neolitikum i Halland – en forskningsöversikt. I: Rosengren, E. (red) *Utskrift 8*. Stiftelsen Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Värnamo.
- Svensson, M. 2008 (a). Väg 747. Kompletterande förundersökning. Slutredovisning och förenklad rapport. Arkeologisk förundersökning 2008. Halland, Stafsinge socken, Stafsinge 5:2, RAÄ 117. Arkivrapport.
- Svensson, M. 2008 (b). *Nolsbögen – boplats, samlingsplats och gravplats*. Människan och landskaprummets olika dimensioner, teknisk rapport. Arkeologiprojekt utmed Väg 117, Daggarp – Skogaby.
- Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2008:3, Halland, Veinge socken, Skogaby 4:34, RAÄ 334 och 335. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. 2008.
- Viklund, K. 2001. Appendix 12. Arkeobotanisk och markkemisk analys av jordprover från RAÄ 116, Stafsinge socken, Halland. I: Johansson, N., Streifert, J. & Wranning, P. (red.) *Landskap i förändring. Teknisk rapport från de arkeologiska undersökningarna av Raä 116, 118, 120 och 122 i Stafsinge socken, Halland*. Volym 3. Hallands läns museer Landsantikvarien och Riksantikvarieämbetet. Göteborg.
- Wranning, P. 2007. Väg 701 och 747. Slutredovisning och förenklad rapport. Arkeologisk utredning 2007. Halland, Stafsinge och Vinbergs socken. Tröinge 10:3, 10:4 och Stafsinge RAÄ 117:1. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Arkivrapport.
- Wranning, P. Manus. Arkeologisk undersökning 2007. Halland, Tjärby socken, Tjärby RAÄ 69. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Halmstad.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beslutsnr:	431-21133-07
Eget diarienummer:	2006-445
Uppdragsgivare:	Vägverket Region Väst
Utförandetid:	2008-04-21 – 2008-05-26
Personal:	Ola Kadefors, Linn Mattsson, Jonas Paulsson (metalldetektering) Magnus Svensson och Anders Håkansson.
Koordinatsystem:	RT 90 2,5 gon V
Höjdsystem:	RH 70
Läge:	Halland, Stafsinge socken, Stafsinge 5:2, Raä 117:1 Ekonomiska kartan: 051 39 (5B 3J) Koordinater: X 6315554,39 och Y 1298691,11 (RT 90 2,5 gon V)
Undersökt:	1700 m ² varav 1420 m ² intensivt
Dokumentationsmaterial:	Den digitala dokumentationen finns tillgänglig i Intrasiprojektet Stafsinge2006445s. Ritningarna har nummer HMAK 4355:1-18 och färgnegativ har nummer K 5469 – 5470. Fynden förvaras på läns museet i Halmstad och allt övrigt dokumentationsmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv, Halmstad.
Fynd:	I väntan på fyndfördelning har fynden erhållit accessionsnummer HM 27997:1 – 198
Datering:	Mesolitikum, neolitikum, bronsålder, järnålder och medeltid.

**KULTURMILJÖ
HALLAND**

Postadress

Kulturmiljö Halland
Bastionsgatan 3
302 43 Halmstad

Tfn

035-19 26 00

Fax

035-19 26 26

E-post

kansli@kulturmiljohalland.se

Hemsida

www.kulturmiljohalland.se